

Economisch - Statistische Berichten

46e JAARGANG - 12 JULI 1961 - No. 2294

Executele
en
bewindvoering

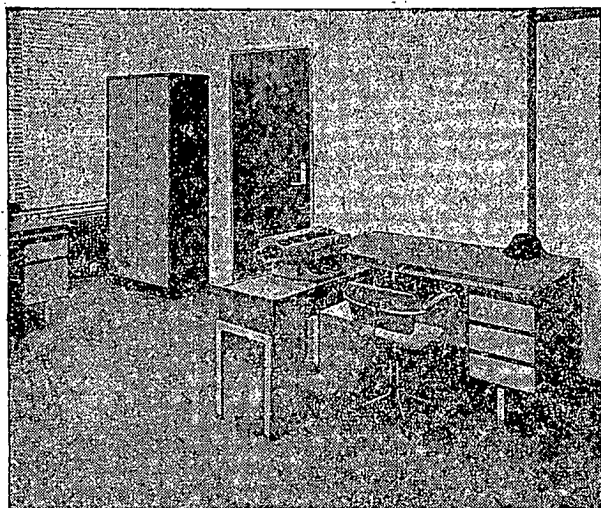

R. MEES & ZONEN

Rotterdam

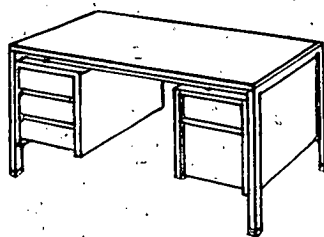
BANKIERS EN ASSURANTIE - MAKELAARS

Beheer en administratie van vermogens

DELTA meubelen

Een nieuwe tijd . . . een nieuwe vorm

LIPS Dordrecht
Stalen meubelen

M.A.B. n.v.

K. C. SLIJK

Schiedamsevest 44 d - Rotterdam-1
Tel. 010 - 11 91 11 (2 lijnen)

*M*akelaars in onroerende goederen.
Vertrouwensopdrachten.

*A*dministraties voor Verenigingen
van Eigenaren (Appartementenwet)

*B*emiddeling bij aan- en verkoop
van appartementen (horizontale
verkoop). Specialisten sedert 1951.

★ **TAXATIES** bij aan- en verkoop,
voor successieaangiften, enz.

★ **HYPOTHEKEN**

GRATIS op aanvraag beschikbaar:
"M.A.B. n.v.-Nieuws" - ons maandblad, waarin
regelmatig aantrekkelijke aanbiedingen volledig
omschreven worden opgenomen.

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van de
Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: *Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.*
Telefoon redactie: (010 of 01800) 5 29 39. Administratie:
(010 of 01800) 3 80 40. Giro 8408.

Privé-adres: redacteur-secretaris: *Dr. A. de Wit, Sleedoorn-
laan 17, Rotterdam-12, tel. (010 of 01800) 18 36 32.*

Bankiers: *R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Com-
merce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening
260.34.*

Redactie-adres voor België: *Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steen-
weg 357, Gent.*

Abonnementen: *Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.*

Abonnementsprijs: *franco per post, voor Nederland en de
Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,-, overige landen
f. 31,- per jaar (België en Luxemburg B.fr. 400).*

*Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts
worden beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.*

Losse exemplaren van dit nummer 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Postkantoor
Westzeedijk, Rotterdam-6.

Advertenties: *Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam, tel. (010
of 01800) 6 93 00, toestel 1 of 3.*

Advertentie-tarief f. 0,36 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f. 0,72 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van
redenen te weigeren.

De industrie in 1960

In onze beschaving heeft voor velen het kwantitatief, natuurwetenschappelijk denkpatroon nog steeds het aureool van de enige vorm van geldige wetenschap. De voorkeur van dezulken gaat uit naar nuchtere cijfers boven kwalitatieve beschouwingen van sociologische en soortgelijke aard. Doch niet alleen zij kunnen met vrucht kennismaken van de gegevens, die het C.B.S. in een jaar-overzicht over 1960 over de industrie heeft gepubliceerd¹⁾. Deze gegevens betreffen o.a. de regionale spreiding, de personeelsbezetting, de ondernemingsgrootte, de omzetoontwikkeling en de orderportefeuille (o.a. per ultimo 1960).

Na de revaluatie en het niet doorgaan van de belastingverlaging is de omloopsnelheid van de term „oververhitte economie” toegenomen. In de industrie heeft deze hitte zich gemanifesteerd in een produktiestijging in 1960 met ca. 13 pCt. (in indexcijfers: 1960, 157 t.o.v. 1959, 139, waarbij 1953 = 100). Deze imposante stijging ging gepaard met een stijging van de totale personeelsbezetting met slechts ca. 3 pCt. (van 1,063 mln. tot 1,092 mln. personen). Er was dan ook inderdaad een schaarste op de arbeidsmarkt.

Belangwekkend zijn de in bovenstaande tabel weergegeven cijfers over de spreiding van de industriële personeelsbezetting in de verschillende landsdelen. Het „natuurlijke” groeitempo blijkt in het „westen des lands” geringer te zijn dan in „overig Nederland”, welk feit nog niet door iedereen psychologisch is verwerkt. De „rest van Nederland” vertoont overigens een uiteenlopend beeld. De expansie in het noorden was het grootst, waarbij Groningen absoluut en relatief bij Friesland en Drenthe ten achter bleef. De aanzienlijke uitbreiding in het zuiden voltrok zich vooral in Noordbrabant. De groei in Limburg werd afgeremd door een teruggang in de steenkoolmijnen, doch bleef nog boven het landsgemiddelde. De ontwikkeling in het oosten valt vrijwel samen met het percentage voor het land als geheel. Een en ander is door het C.B.S. per provincie uitgewerkt.

De gegevens over de verhouding arbeiders en overig personeel (handels- en kantoorpersoneel, middelbaar en hoger technisch personeel, bedrijfshoofden) wijzen op een

¹⁾ „Maandstatistiek van de industrie”, maart 1961, 57 blz., f. 2,50. Verkrijgbaar bij Uitgeversmaatschappij W. de Haan N.V., Zinzendorfflaan 3, Zeist en bij de boekhandel.

relatief grotere toeneming van de laatste categorie. Het aandeel van deze groep in de totale industriële bezetting steeg namelijk van 19 pCt. per ultimo 1955, tot 22 pCt. per ultimo 1960. Het aandeel van de vrouwen in de totale personeelsbezetting is na de daling tijdens de recessieperiode (1956/1958) op een lager niveau dan in de eerste helft van de jaren vijftig tot stilstand gekomen (eind 1960: 17,5 pCt. t.o.v. 1955: 18,3 pCt.). De teruggang betreft meer de arbeidersbezetting dan de categorie „overig personeel”: van ultimo 1950 tot ultimo 1960 deed zich resp. een procentuele daling voor van 18,0 tot 16,3 en een stijging van 21,3 tot 22,0.

Een bedrijfstaksgewijze groepering van de groei van de personeelsbezetting in 1960 toont aan dat de metaalindustrie ca. 50 pCt. hiervan heeft aangetrokken. Als oorzaken worden vermeld: de toegenomen investeringsgeneigdheid van het bedrijfsleven, de vraag naar duurzame consumptiegoederen en de exportvergroting. De scheepsbouw was de enige sector van de metaalindustrie met een verder afnemende personeels-

bezetting. Geen aandeel in de personeelsuitbreiding hadden voorts o.a. de mijnbouw, de diamant-, de schoen-, de tapijt- en de kokosindustrie.

De besproken publikatie ontleent haar betekenis niet in de laatste plaats aan de groepering van de ondernemingen naar grootteklassen. Het C.B.S. erkent echter, dat hiermee geen adequaat beeld van de concentratietendens wordt gegeven. Uitgegaan is namelijk van de juridisch afzonderlijke ondernemingen, welke status bij een fusie behouden kan blijven. Enige van de vermelde gegevens zijn hieronder samengevat:

	Toeneming van de personeelsbezetting van de industrie in de periode (in pCt.)		Aandeel in de totale personeelsbezetting van de industrie per ultimo (in pCt.)		
	sept. 1950-1960	sept. 1959-1960	sept. 1950	sept. 1959	sept. 1960
Westen des lands ...	5	1	44	41,4	40,8
Overig Nederland ...	21	4	56	58,6	59,2
waarvan:					
Noorden des lands a)	30	6	7	7,5	7,8
Oosten des lands b)	13	3	21	20,4	20,5
Zuiden des lands c)	25	3	28	30,7	30,9

a) Groningen, Friesland, Drenthe; b) Overijssel, Gelderland; c) Zeeland, Noordbrabant, Limburg.
Bron: C.B.S.

	kleinere ondern. (10-49 pers.)		middelgrote ondern. (50-499 pers.)		grote ondern. (> 500 pers.)	
	aantal ondern.	persoon. bezett.	aantal ondern.	persoon. bezett.	aantal ondern.	persoon. bezett.
	(in pCt. van het totaal)					
eind mrt. 1953	69	16	28	39	3	45
eind juni 1960	67	15	30	38	3	47

Geconcludeerd kan worden dat de onderlinge verhoudingen tussen de drie categorieën vrij stabiel is gebleven. Opmerkelijk is dat bijna de helft van het industriële personeel in grote ondernemingen, die tezamen slechts 3 pCt. van het totaal uitmaken, werkzaam is.

INHOUD

De industrie in 1960	Blz. 683	Bedrijfseconomische notities:	Blz.
Hulpverlening aan achtergebleven landen en volkeren, door Drs. P. S. J. Ablij	684	Besluitvorming en specialisme, door P. W. Das ..	694
PTT-tarieven onder een internationale loep, door Drs. F. van Gelderen	687	Ingezonden stuk:	
De Wet op de Vervreemding van Landbouwgronden op de helling; de kooprijksbeheersing van landbouwgronden, door Ir. J. Bos en Dr. J. T. P. de Regt	692	Een nieuwe invaliditeitsverzekering, door Mr. H. Versloot met een naschrift van Mr. A. C. van Epenhuysen	695
		Notities:	
		Directeursalarissen in Groot-Brittannië	686
		Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. C. D. Jongman ..	697

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; J. R. Zuidema.
Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: M. Hart.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars;
J. van Tichelen; R. Van deputte; A. J. Vlerick.

Hulpverlening aan achtergebleven landen en volkeren is alleen dan verantwoord, indien daarbij als doel wordt gesteld: opvoeding en opleiding tot een zelfwerkzaamheid, die de achtergebleven volkeren op den duur in staat stelt uit eigen wil en kracht een welvaartspeil te bereiken en te handhaven dat vergelijkbaar is met dat van het Westen. Een hulpverlening die niet tot dit doel leidt zal de hulpbehoefte der achtergebleven gebieden eerder vergroten dan verkleinen. Het wakker schudden van de geest der onderontwikkelde volkeren is uiteraard een moeilijke opdracht. Nodig is een grondige kennis van elk der onderontwikkelde gebieden en een diep inzicht in hun cultuurstadium en alle daarmee samenhangende verschijnselen en omstandigheden. Een goed gerichte hulpverlening vereist dus een planmatige voorstudie en uitvoering en deze zullen alleen tot hun recht komen zo zij berusten bij een — internationaal — lichaam, dat voor de juiste organisatie en coördinatie zorg draagt en dat bovendien de opgedane ervaringen verzamelt en bestudeert.

Hulpverlening aan achtergebleven landen en volkeren

Er zijn weinig onderwerpen van internationaal-politieke aard, die momenteel zoveel aandacht krijgen als het hierboven genoemde. Het feit, dat deze hulpverlening tot een factor van betekenis in de „koude oorlog” is geworden, is daaraan zeker niet vreemd. Maar het is goed, te bedenken, dat het onderwerp zich ook aan ons op zou dringen als er geen koude oorlog werd gevoerd. Het feit alleen al, dat de technische ontwikkeling — in het bijzonder die van het verkeerswezen — de aarde dagelijks „kleiner” maakt, dwingt het Westen, zich met de onderontwikkelde gebieden bezig te houden. De armoede — met al haar gevolgen — die gewoonlijk nog in die gebieden heerst, vormt een bedreiging van onze eigen welvaart en wij moeten ons daarom — of wij dat gaarne doen of node — het lot van de minder welvarende gebieden aantrekken.

Voor de hulpverlening is dus een zakelijk motief aanwezig. Dat een aan onze Christelijke cultuur ontsproten gevoel van menselijkheid daarnaast een rol kan en mag spelen, wordt daarmee niet ontkend. Helaas is het echter zo, dat bij velen de emotionele benadering van het probleem op de voorgrond staat. Dat zou op zichzelf zo erg niet zijn, ware het niet dat een dergelijke benadering grote gevaren in zich sluit. Zodra men immers de hulpverlening uitsluitend ziet als een uiting van broedermin — eventueel bovendien nog als een boetedoening voor hetgeen het Westen aan de achtergebleven volkeren zou hebben misdaan — dan dreigt het gevaar dat de hulpverlening vormen aanneemt, die bepaald funest zijn voor alle betrokken partijen. Hulpverlening als een soort van liefdadigheid zal uitlopen op een min of meer permanente „bedeling” van een groot deel der wereldbevolking door een veel kleiner deel daarvan. Bedeling om niet toch leidt tot ont-aarding van de geholpenen. Een verantwoorde hulpverlening zal zich een ander doel moeten stellen en dat kan wel niet anders zijn dan ongeveer het volgende: opvoeding en opleiding van de achtergebleven volkeren tot een zelfwerkzaamheid die hen op den duur in staat zal stellen uit eigen wil en kracht een welvaartspeil te bereiken en te handhaven dat vergelijkbaar is met dat van het Westen. Een hulpverlening die niet tot dit doel leidt zal de hulpbehoefte der achtergebleven gebieden eerder vergroten dan verkleinen. Nog afgezien van het feit, dat zij

zal leiden tot groeiende eisen en verlangens van de zijde der geholpenen — hetgeen, naar thans reeds valt waar te nemen, zelfs de vorm van chantage kan aannemen — zal zij bovendien in de onderontwikkelde gebieden het geboortecijfer doen toenemen omdat nu eenmaal de primitieve samenleving de neiging heeft steeds tot aan het plafond der voedingsmogelijkheden uit te groeien. Malthus' theorie — in het Westen door de werking van het rationalisme schijnbaar weerlegd — zal hier haar bevestiging krijgen.

Wat gewoonlijk juist bij alle vormen van hulpverlening welke nu nog worden toegepast of bepleit, ontbreekt, is het inzicht dat de primaire eis behoort te zijn, dat de te verlenen hulp bewust en weloverwogen gericht behoort te zijn op dat alles beslissende doel: prikkel tot zelfwerkzaamheid. In de koude oorlog staat onmiddellijk politiek en strategisch gewin op de voorgrond. Zij die de steun baseren op motieven van Christelijke naastenliefde zoeken weliswaar geen gewin doch houden zich blind voor het feit, dat in de wereld der materie zekere wetmatigheden zich van idealen weinig aantrekken. Tenslotte heeft de westerse mens te weinig inzicht in de geestesgesteldheid van de achtergebleven volkeren om te beseffen dat wat voor hemzelf opgaat nog niet geldt voor de geholpenen.

Het is zeker niet teveel gezegd zo gesteld wordt dat de hulpverlening zoals die thans bedreven wordt praktisch steeds blijkt geeft van een gevaarlijke miskennis van de fundamentele waarheid, dat de hulp primair gericht behoort te zijn op de geest der te helpen volkeren en niet op de materiële omstandigheden waarin zij verkeren. Men denkt iets te bereiken met overdracht van kapitaal, know how e.d. doch beseft niet, dat een volk een zeker cultuurstadium moet hebben bereikt om met dergelijke zaken zijn voordeel te kunnen doen. Hetzelfde geldt in nog sterkere mate voor een hulpverlening die zich uitsluitend tot doel stelt, de noden van den dag te lenigen. Hiermede wil natuurlijk niet gezegd zijn, dat men in gevallen van acute nood niet zou mogen en moeten trachten, deze te lenigen. Maar men moet — dit doende — zich ervan bewust blijven, dat een dergelijke hulp niets bijdraagt tot de uiteindelijke, definitieve oplossing van het grote probleem: de verlossing van de achtergebleven gebieden uit

de toestand van armoede en ellende die zo schril afsteekt bij de westerse welvaart.

Voor een juiste benadering van het probleem is het noodzakelijk zich af te vragen, waarom de achtergebleven volkeren achterbleven en waarom het welvarende Westen welvarend werd. Beginnende met het laatste kunnen wij vaststellen, dat het Westen zijn welvaart niet in de schoot geworpen kreeg door welzame goden, doch deze wierf in een lange, moeizame ontwikkelingsgang en dat die welvaart in laatste instantie haar oorsprong vond in de geest, zoals deze leefde en werkte in de westerse mens. Dit is iets, wat velen geneigd zijn te vergeten of te verdoezelen wanneer zij het Westen en de westerling aansprakelijk stellen voor de noden eldes. Er is dit nuchtere feit: de achtergebleven volkeren maakten die ontwikkelingsgang niet door. De vraag: waarom niet? laten wij hier onbeantwoord. Slechts dit: met een verwijzing naar het koloniale stelsel is men er niet want het blijkt dat de volkeren die de „slachtoffers” waren van het thans zo gewraakte koloniale stelsel er praktisch altijd beter aan toe zijn — materieel en cultureel — dan die, welke geheel of vrijwel geheel buiten de invloed van het koloniserende Westen bleven. Er is dit tweede nuchtere feit: de westerse mens heeft kennelijk in zich de drang gevoeld tot onderzoek en toepassing van de resultaten daarvan ter verhoging van zijn welvaart — andere, de nog onderontwikkelde, volkeren hebben die drang niet of nauwelijks gevoeld en zijn daardoor in welstand achtergebleven. De conclusie ligt voor de hand: willen deze volkeren ooit uit eigen kracht een welvaartspeil bereiken en handhaven, dat vergelijkbaar is met dat van het Westen, dan zal die drang in hen wakker moeten worden. Gebeurt dat niet dan zullen zij steeds verder achterblijven en elke hulpverlening die er niet op gericht is, deze drang op te wekken of te stimuleren, zal uiteindelijk aansturen op een toestand van permanente bedeling.

Tot goed begrip van de taak, die een goed gerichte hulpverlening voor het Westen medebrengt, dient beseft te worden, dat men bij zijn aanrakingen met de achtergebleven gebieden komt te staan voor een cultuurstadium dat gewoonlijk grote verschillen vertoont met dat van het Westen. Natuurlijk zijn die verschillen niet overal even groot doch het schijnt geoorloofd deze in een kort tijdschriftartikel als volgt te generaliseren. Enerzijds zien wij de werstse samenleving met de combinatie van haar rationalistische instelling, haar rusteloos zoeken en werken en haar Christelijk-humanistische idealen, welke combinatie tenslotte geleid heeft tot een steeds stijgende materiële welvaart, gepaard aan een streven naar sociale rechtvaardigheid welke ertoe leidt dat ook de brede massa van het volk van de verworven rijkdommen een redelijk deel krijgt. Daartegenover staan dan de primitieve samenlevingen der onderontwikkelde gebieden. Deze worden primair gekenmerkt door het traditionalisme, waarvan het gehele denken en doen is doordrenkt en dat deze samenlevingen een uitgesproken statisch karakter geeft, sterk contrasterend met het dynamische karakter van elke typisch westerse samenleving. In deze primitieve samenlevingen is dus het rationele denken en handelen weinig of niet ontwikkeld, de prikkel tot het rusteloze zoeken en tot het verbeteren van de materiële levensomstandigheden wordt niet of nauwelijks gevoeld omdat de kring der behoeften traditioneel beperkt is. Traditie beheerst ook het sociale denken en staat de verwezenlijking van wat het Westen sociale rechtvaardigheid acht in de weg. Wel zullen

deze samenlevingen een aantal technische nova aanvaarden en gebruiken, doch deze worden ervaren als geschenken van buiten — men heeft zelf tot het ontstaan ervan geen bijdrage geleverd en voelt ook niet de prikkel in de toekomst aan de verdere ontwikkeling mede te werken.

De taak van een verantwoorde hulpverlening zal nu zijn, de op traditie geschoede samenlevingen los te waken uit wat eens door een Engelse socioloog de „caken of customs” is genoemd. Willen de onderontwikkelde volkeren ooit uit eigen wil en kracht een met die van het Westen vergelijkbare welvaart opbouwen en handhaven, dan zullen zij — evenals het Westen dat in de loop van de achter ons liggende eeuwen deed — de moeizame weg van het statische traditionalisme naar het dynamische rationalisme moeten afleggen. Dat betekent, dat zij een geestelijke evolutie moeten doormaken en tevens, dat overdracht van voedsel, kapitaal en know how — slechts a.h.w. de buitenkant rakende — van weinig of geen waarde zal zijn. Dit betekent bovendien, dat het Westen, door de hulpverlening op de verkeerde wijze aan te pakken, zich een taak op de hals haalt die neerkomt op het vullen van een Danaïden-vat en waaraan het tenslotte zelf ten gronde zal gaan.

De hulpverlening zal dus gericht moeten zijn op de geest der onderontwikkelde volkeren en daarmee is al aanstonds gezegd, dat zij oneindig veel moeilijker zal zijn dan velen in hun argeloosheid, idealisme, onkunde of vooringenomenheid veronderstellen. Men mag en moet zich zelfs de vraag stellen, of een dergelijke hulpverlening enig uitzicht op succes biedt. Gegeven de noodzaak, iets te doen, is een zeker optimisme gerechtvaardigd mits men er zich reeds bij de aanvang van bewust is, dat spectaculaire successen op korte termijn zeker niet te verwachten vallen. Bovendien dient men zich te gewennen aan de gedachte, dat de resultaten sterk uiteen zullen lopen. Het is immers duidelijk — de periferie van de westerse maatschappij bewijst het — dat lang niet alle volkeren dezelfde aanleg hebben voor een op rationalistische leest geschoede welvaartsstaat.

Met de primaire doelstelling van de hulpverlening is ook haar opzet en werkwijze goeddeels bepaald. Zoals reeds eerder gezegd: elke methode die niet gericht is op de geest der te helpen volkeren is bij voorbaat tot falen gedoemd. Zij zal zelfs een averechtse uitwerking hebben. Voorop zal dus moeten staan een vorm van hulpverlening die beoogt en erop ingesteld is, de betrokken volkeren te doen inzien, dat een blijvende verhoging van hun welvaart uiteindelijk slechts te verkrijgen valt ten koste van eigen inspanning op velerlei gebied. Daarnaast kan de leniging van acute nood als bewijs van de goede wil van het Westen een rol blijven spelen, mits zowel de helpers als de geholpenen beseffen, dat deze wijze van hulpverlening in beginsel een incidenteel en tijdelijk karakter moet dragen.

Het wakker schudden van de geest der onderontwikkelde volkeren is uiteraard een moeilijke opdracht. Allereerst moet rekening gehouden worden met de overspannen nationale en raciale gevoeligheden, die van elke raad en voorlichting van het Westen al spoedig uitingen van een misplaatste superioriteitswaan zullen maken. Toch zal het Westen zich hierdoor niet mogen laten afschrikken. Het heeft op den duur geen zin het feit te verdoezelen, dat het Westen nu eenmaal door eigen prestaties de te helpen volkeren ver vooruit is. In de tweede en voornaamste plaats zal het uitermate moeilijk blijken, tot in de geest

der geholpenen door te dringen en deze op de juiste wijze te beïnvloeden, veel moeilijker dan het Sinterklaas spelen met geschenken. Dit alles behoeft geen reden te zijn, de taak niet aan te vatten. Het moet echter wel aanleiding zijn tot een weloverwogen aanpak. Het zou te ver voeren, hier diep in te gaan op wat in dit opzicht nodig en nuttig kan zijn. Zeker is echter, dat de hulpverlening moet steunen op een grondige kennis van elk der onderontwikkelde gebieden en op een diep inzicht in hun cultuurstadium en alle daarmee samenhangende verschijnselen en omstandigheden. Historici, etnologen, sociologen, en economen e.d. zullen de grondslag moeten leggen voor een juiste vorm van voorlichting, opvoeding en opleiding. Eerst in een tweede fase zullen vak-deskundigen als hygiënici, onderwijskundigen, technici, landbouwkundigen e.d. een rol kunnen spelen.

Dit alles wijst erop, dat de hulpverlening planmatige voorstudie en uitvoering vereist en deze zullen alleen tot hun recht komen zo zij berusten bij een lichaam, dat voor de juiste organisatie en coördinatie zorg draagt en dat

Directeurssalarissen in Groot-Brittannië

De Britse Overheid heeft een salaris van £ 24.000 vastgesteld voor de functionaris, die de spoorwegen van de natie moet leiden. Het motief is het versterken van de concurrentiekracht met het salarisniveau in het bedrijfsleven. Deze beslissing heeft veel kritiek uitgelokt. Het bedrag wordt beschreven als fantastisch, doch ook als „zinloos”, dit laatste predikaat vanwege de hoge belastingen. Hierin heeft „The Financial Times” aanleiding gevonden in het nummer van 17 maart jl. het inkomensniveau in het bedrijfsleven te onderzoeken. In onderstaande tabel is het gemiddelde salarisniveau van de directeuren („full-time” en „part-time”) van een aantal ondernemingen weergegeven.

Onderneming	Gemiddeld jaar-salaris (£)
Turner and Newall	29.331
Shell Transpt. en Trdg.	22.051
I.C.I.	21.517
Bowaters	19.700
F.W. Woolworth	17.762
Unilever	16.708
Tube Investments	12.434
J. Lyons	11.597
Distillers	10.253
A.E.I.	7.757
Sears Holdings	7.456
Rank Organisation	7.449

Naast het salarisniveau speelt echter de „franje” een belangrijke rol, o.a. in de vorm van een gunstige pensioenregeling. Twee directeuren, waarvan de een een driemaal zo hoog nominaal salaris als de ander ontvangt, bleken na onderlinge vergelijking vrijwel hetzelfde reële inkomen te hebben. Aangezien de overheidsfunctionarissen slechts in beperkte mate „franje” kunnen ontvangen, zijn voor hen topsalarissen vereist om een gelijkwaardig welvaartsniveau met de leidende functionarissen in het bedrijfsleven te kunnen genieten. Geconcludeerd wordt dan ook dat in dit opzicht het voornoemde salaris van £ 24.000 aan de lage kant is.

bovendien de opgedane ervaringen verzamelt en bestudeert. Aangezien het hier gaat om een wereldomvattende taak, zal dat lichaam een internationaal karakter moeten dragen en het beste moeten verzamelen van wat er aan kennis en inzicht op dit gebied in de wereld voorhanden is. Hierdoor wordt amateurisme van hulpbereide doch van elke kennis en ervaring gespeende landen voorkomen. Een dergelijk lichaam biedt nog een ander, groot voordeel: het zou de hulpverlening los maken van storende politieke, strategische of ideologische oogmerken. Daardoor zal het enerzijds neutraal en objectief naar het gestelde doel kunnen streven en anderzijds vrijer staan tegenover de hulpbehoevende volkeren en hun overdreven gevoeligheden. Het is duidelijk, dat een dergelijke organisatie buiten U.N.O.-verband gehouden zou moeten worden, omdat in die organisatie juist de oogmerken, die niet aanwezig zouden mogen zijn, de boventoon voeren.

Alleen op deze wijze georganiseerd kan de hulpverlening uitzicht bieden op permanente resultaten. Zouden deze niettemin niet behaald worden, dan zou het Westen in elk geval de troost overblijven, gedaan te hebben wat redelijkerwijs mogelijk was. Alleen bij een dergelijke opzet zou bovendien de westerse burger er vrede mee kunnen hebben, dat hem een deel der vruchten van zijn arbeid ten behoeve van de hulpverlening wordt ontnomen.

Aan het slot van deze beschouwing rijst dan echter een pijnlijke vraag: welke zijn de kansen, dat een dergelijke grootse opzet van de hulpverlening ooit verwezenlijkt zal worden? Helaas moet geconstateerd worden, dat die kansen minimaal zijn en blijven, zolang de koude oorlog voortduurt omdat de hulpverlening of wat daarvoor moet doorgaan een tactisch wapen in die oorlog is geworden en daardoor wordt beheerst door overwegingen en oogmerken die met het eigenlijke doel weinig of niets hebben uit te staan, alle fraaie woorden en beweringen ten spijt. Toch mag dit geen reden zijn, maar niet meer over de problematiek van de hulpverlening na te denken. Wil er ooit, als de omstandigheden eens gunstiger zouden komen te liggen, sprake zijn van een juiste aanpak, dan zal men zich van tevoren moeten beraden over de eisen die deze stelt. En tenslotte zal een juist inzicht ons in elk geval behoeden voor Don-Quichotterieën zoals bijv. het thans gekoesterde plan om jonge mensen naar onderontwikkelde gebieden te zenden voor het brengen van voorlichting en hulp of het denkbeeld, ten behoeve van de hulpverlening de toch reeds zo drukkende belastingen nog eens met een te vermeerderen. Men kan zich nog voorstellen dat het individu, gedreven door Christelijke naastenliefde, vrijwillig afstand doet van een deel van zijn bezit, ongeacht de daarmee te behalen resultaten. Het zou echter ontoelaatbaar en onaanvaardbaar zijn, zo de westerse burger gedwongen werd bij te dragen aan vormen van hulpverlening die op zijn gunstigst tot niets leiden.

Met het vorenstaande is natuurlijk bij lange na niet alles gezegd, wat er over ons onderwerp te zeggen valt. In een beknopt tijdschriftartikel moesten tal van aspecten onaangeroerd worden gelaten, andere slechts zeer oppervlakkig worden aangestipt. Het geschrevene zal echter reeds aan zijn doel beantwoorden wanneer het althans een begin van twijfel zou doen rijzen aan de juistheid ener simplistisch ingestelde en gebrekkig georganiseerde hulpverlening, die het zwaartepunt meent te mogen leggen bij kapitaalverstrekking, verbreiding van technische kennis en leningen van periodieke voedseltekorten.

Over de prijsvorming bij PTT-bedrijven is betrekkelijk weinig gepubliceerd. De laatste jaren is hierin enige kentering gekomen, vooral door het totstandkomen van supra-nationale groeperingen binnen PTT-verband. In hun zuiverste vorm hebben de PTT-diensten bemoeienissen met een informatietransport, welke of bestaat uit het transport van de informatiedragers (posterijen) of het beschikbaar stellen van wegen, waarlangs dit transport kan plaatsvinden (telefonie bijv.). Gewezen wordt op de grote mate van overheidsbemoeienis met dit informatietransport. Dit ingrijpen behoeft niet steeds tot het scheppen van een monopoliepositie of tot het vormen van een staatsbedrijf te leiden. Bij de prijsvorming blijft het maatschappelijk belang een grote plaats innemen, waardoor problemen van leveringen tegen verliesgevende prijzen naar voren kunnen komen. Wanneer de verliezen te groot worden ziet men een drang ontstaan hieraan paal en perk te stellen. Een duidelijker kosteninzicht is hierbij een eerste vereiste. De meeste studies zijn hier dan ook op gericht.

PTT-tarieven onder een internationale loep

Aan de sociaal- en bedrijfseconomische kanten van de prijsvorming bij produktiehuishoudingen die het postale verkeer verzorgen of die diensten verlenen op het terrein van de telecommunicatie, is in het algemeen weinig aandacht geschonken. Er is althans betrekkelijk weinig over gepubliceerd. Dit in tegenstelling tot de stroom van publikaties over soortgelijke problemen bij andere verkeersbedrijven, zoals bijv. de spoorwegen. Dit is te opvallender omdat de „Posterijen” tot de grootste dienstverlenende produktiehuishoudingen ter wereld behoren („La Poste, le plus grand service public du monde”, Union Postale Universelle). In ons land bereikt de PTT jaarlijks een omzet van f. 700 mln. (exclusief Postcheque- en Giro-dienst en Rijkspostspaarbank), bij een personeelsbezetting van meer dan 57.000 en ca. 2.500 vestigingen; in de Verenigde Staten hebben alleen de Posterijen al een omzet van \$ 3 mrd., terwijl zij een half miljoen employés in dienst hebben in 40.000 vestigingen. De belangrijkheid van de PTT is natuurlijk naar verhouding het grootst in die landen, waar de post- en telecommunicatiediensten in één bedrijf zijn verenigd en waar daarnaast nog enkele nevendiensten worden geëxploiteerd, zoals autobuslijnen en giro- en spaardiensten. De laatste instellingen kunnen onder bepaalde omstandigheden tevens als belangrijke geldverschaffers fungeren.

Internationale studies.

De laatste jaren schijnt er enige kentering te zijn gekomen in de belangstelling voor de sociaal- en bedrijfseconomische aspecten rond de prijsvorming bij PTT-bedrijven, enerzijds door het toetreden van meer (verkeers)economen tot die bedrijven, anderzijds als gevolg van het totstandkomen van vele supra-nationale groeperingen. Overigens zijn zowel de diensten van de post als van de telegrafie en telefonie van ouds grensoverschrijdend. Hierdoor werd reeds lang geleden de noodzaak van internationale afspraken gevoeld. Het mag dan ook geen verbazing wekken dat reeds in 1874 een wereldpostorganisatie, de Union Postale Universelle, tot stand kwam. Het was ook dit lichaam dat in 1957 op een bijeenkomst te Ottawa de stoot gaf tot de instelling van een groot

aantal studiegroepen, waaronder enkele die — in een „section économique” — economische vraagstukken als de tariefvorming en de kostprijscalculatie moeten bestuderen. Het congres te Ottawa vroeg de deelnemers aan de studiegroepen zich op het terrein van de tarieven niet tot de internationale tarieven te beperken, doch vooral de nationale tariefvorming in de beschouwingen te betrekken.

De gedachtengang bij al deze studie-opdrachten was dat slechts een wetenschappelijke studie objectieve richtlijnen kan aangeven voor de vaststelling van nationale en internationale tarieven. Alleen door het betrachten van een grote mate van objectiviteit is een rechtvaardige verkeers- en tarievenpolitiek gewaarborgd. En dat is iets waaraan het in de meeste landen nog al eens heeft ontbroken en nog ontbreekt. Typerend mag wellicht de nog in 1957 gedane uitspraak van Jane Kennedy zijn: „postal pricing policy is chaotic, if not bizarre”. Wat men met de langs wetenschappelijke weg verkregen resultaten en de daaruit voortvloeiende aanbevelingen doet en in hoeverre men deze al dan niet bij de vaststelling van de tariefprijzen gebruikt, is een zaak, welke verder degenen aangaat; die voor de prijsvorming verantwoordelijk zijn.

Karakter van de verleende diensten.

Alvorens nader in te gaan op de prijsvorming bij PTT-bedrijven, lijkt het gewenst iets te vertellen over het karakter van de diensten die worden verleend. In hun zuiverste vorm verzorgen de PTT-diensten een bepaalde wijze van informatietransport en behoren zij als zodanig tot de vervoersbedrijven, al klinkt het wellicht merkwaardig dat het eigenlijke postale vervoer grotendeels door derden (spoorweg- en luchtvaartmaatschappijen e.d.) geschiedt. Bij de Posterijen ligt het accent dus vooral op de collecterende en distribuerende taak van de dienst. Bij informatietransport denkt men in de eerste plaats aan het briefpostverkeer, doch ook aan de diensten van telegraaf en telefoon. Met enige goede wil zijn ook de diensten van een giro-instelling hieronder te brengen, al ligt bij dergelijke instellingen de nadruk meer op de *verwerking* van (financiële) informatie dan op het transport ervan.

Voor een belangrijk deel geschiedt het transport — de

verplaatsing — van de informatie in de vorm van een transport van informatiedragers, waarop de informatie is vastgelegd (beschreven vel papier in een envelop bijv.). Voor het vervoer en de verdere behandeling van deze informatiedragers worden de nodige bedrijfsmiddelen en arbeidskrachten ter beschikking gesteld. Voor een ander — niet minder belangrijk gedeelte — bestaat de dienstverlening van PTT uit de beschikbaarstelling van „wegen”, waarlangs informatie kan worden getransporteerd (telefoonlijnen, straalverbindingen door de lucht e.d.). In beide gevallen heeft men echter met informatietransport te maken en kunnen de economische problemen die zich daarbij voordoen vanuit de verkeers- of vervoerseconomie worden benaderd.

Hierbij dient te worden opgemerkt dat men de aanduiding „verkeer” vrij algemeen gebruikt om er alle maatregelen mee aan te geven, die de verplaatsing van personen, goederen en berichten mogelijk maken. Het woord „transport” reserveert men ook wel voor het vervoer van goederen en brengt de overige dienstverleningen onder het begrip „verkeer”. Zonder in dezen stelling te nemen, lijkt het mij belangrijker een ander onderscheid te maken, een onderscheid dat vooral bij de prijsvorming een grote rol kan spelen, nl. dat tussen een verkeers- en een vervoersprestatie. De PTT levert verkeersprestaties door haar apparatuur ter beschikking te stellen; deze kunnen in vervoersprestaties overgaan indien door het publiek van die apparatuur gebruik wordt gemaakt.

De PTT-diensten dragen vrijwel alle een ruimte-overbruggend karakter. Op welke wijze deze overbrugging plaatsvindt en met name welke transportmiddelen daarvoor worden gebruikt, is sterk van de stand van de techniek afhankelijk. De huidige techniek maakt het zelfs mogelijk in de gevallen waarbij men dit vroeger voor onmogelijk zou hebben gehouden, het transport (verplaatsing) van een informatiedrager grotendeels achterwege te laten. Een voorbeeld hiervan is de zgn. speed-mail, sinds kort in de Verenigde Staten als proef ingevoerd. Hierbij wordt een onder envelop ter post bezorgde brief (geheimhouding!) automatisch geopend, de in de brief vervatte informatie in facsimile overgebracht, in de ontvangapparatuur weer op papier gebracht, dit weer in een automatisch geadresseerde envelop gestoken en aan de geadresseerde besteld. Volgens de laatste berichten wordt het systeem voorlopig niet ingevoerd omdat de kosten nog te hoog zijn. Het is in ieder geval een voorbeeld van de constatering dat door de ontwikkeling van de techniek de „ruimte” tussen verzender en ontvanger van informatie steeds meer in tijd en steeds minder in afstand wordt gemeten. Deze ontwikkeling zal niet nalaten haar invloed op de prijsvorming uit te oefenen.

De bemoeienissen van de overheid met het informatietransport zijn van ouds talrijk en ingrijpend geweest. Het prille postvervoer geschiedde ten behoeve van de overheid (vorst). Pas veel later werd het dienstig gemaakt aan de belangen van het „publiek”. Daar waar men bij het vervoer een postkoets nodig had, kreeg men van zelf te maken met een zekere onderbezetting van het verkeersapparaat, een probleem dat bij vrijwel alle onderdelen van PTT een grote rol speelt. Het leidde o.a. tot de tweede functie van de postertijen, nl. het reizigersvervoer (in Engeland reeds omstreeks 1550). Het vervoer van brieven voor het gewone publiek kwam eerst later. Men ging hierbij van de gedachte uit dat een snel en goedkoop vervoer van informatie een levensvoorwaarde voor het maatschappe-

elk aandeel

'Vereenigd

Bezit van

1894'

vormt in

feite een

deskundig

samengestelde

aandelen-

portefeuille

Dit is mogelijk, omdat 'Vereenigd Bezit' een beleggingsmaatschappij is, die de gezamenlijke inbreng van haar aandeelhouders belegt in ca. 200 zorgvuldig geselecteerde fondsen. Zodoende wordt een belang verkregen bij tal van bedrijfstakingen in binnen- en buitenland. Elk aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' verschaft U een aantrekkelijk rendement met beperking van risico.

Alle banken en commissionairs kunnen U inlichten.

N.V. VEREENIGD

BEZIT VAN 1894

De voordelen van aandelenbezit met beperking van risico.

WESTERSINGEL 84, ROTTERDAM

lijk verkeer is: een groot deel van onze sociale organisatie, evenals het bedrijfsleven, is in belangrijke mate afhankelijk van door PTT verleende diensten. PTT is bovendien de meest internationale van alle sociale activiteiten en ook hierom wordt overheidsingrijpen verdedigd.

Na de uitvinding van de telegrafie en de telefonie zag men al gauw in vele staten een fusie van posterijen en telecommunicatiediensten totstandkomen, twee bedrijven, die weliswaar van structuur verschillen, doch die van het gezamenlijke doel uit — berichtenoverbrenging — gelijkgericht zijn. Deze samensmelting geschiedde veelal op grond van hun gemeenschappelijke, politieke en maatschappelijke functie. In vele gevallen lag er ook de verkrijging van een beter economisch evenwicht aan ten grondslag. Toch is het niet zo dat overal posterijen, telegrafie en telefonie tot één (staats)bedrijf zijn verenigd: in de Verenigde Staten bijv. zijn de telegrafie en de telefonie gescheiden van de posterijen en in tegenstelling tot de laatste in particuliere handen. Ook in dergelijke gevallen is echter de bemoeienis van de overheid met de dienstverlening groot, niet in het minst op het terrein van de prijsvorming. In vele landen waar de PTT-diensten door een staatsbedrijf worden uitgeoefend, neemt het bedrijf een monopoliepositie in. Men moet zich hiervan niet een al te overdreven voorstelling maken: in ons land bijv. heeft de PTT (eigenlijk de Staat, welke zijn recht weer aan PTT heeft overgedragen) wat het briefvervoer betreft alleen een monopolie voor het vervoer van brieven t/m 500 gram. Zij bezit dus geen monopolie voor het vervoer van zwaardere brieven, drukwerken, postpakketten e.d. De telefoondienst verkeert min of meer in een monopoliepositie, doch alleen feitelijk en niet volgens de wet enz.

De onderdelen die in zekere zin door een monopolie beschermd worden, ondervinden de concurrentie van substitutiediensten, diensten die grotendeels binnen PTT-verband worden verleend. Zo beïnvloeden bijv. brief- en telefoonverkeer elkaar wederkerig: prijswijzigingen zullen verschuivingen in het verkeer ten gevolge hebben. Die substitutiemogelijkheid wordt sterk in de hand gewerkt door de ontwikkeling van de techniek. Hierboven wezen wij reeds op de totstandkoming van de speed-mail; wanneer het zo dadelijk mogelijk wordt via snelle transmissielijnen in een kort tijdsbestek een grote hoeveelheid informatie over te brengen, zal dit ongetwijfeld invloed gaan uitoefenen op het orthodoxe briefverkeer, evenals de telex dat nu reeds doet (invloed niet alleen op het gewone telegraaf- doch ook op het briefverkeer).

Met de „echte” vervoersbedrijven heeft PTT gemeen dat zij niet op voorraad kan werken. Zij dient een uitgebreid apparaat ter beschikking te stellen en moet verder maar afwachten of er van haar verkeersaanbod gebruik zal worden gemaakt, of er inderdaad vervoer zal plaatsvinden. Een en ander heeft geleid tot de noodzaak van investering van grote bedragen, speciaal in de telefoonsector. Doch ook het onderdeel posterijen — vooral nog arbeidsintensief — krijgt door de noodzaak van mechanisering en automatisering met een steeds groter vermogensbeslag te maken. Door het grote beslag op de schaarse produktiefactoren arbeidskracht en vermogen is het zaak dat de overheid de ontwikkeling van de PTT-diensten nauwkeurig in het oog houdt. Zij kan hierbij de wapens van de investerings- en tariefpolitiek hanteren en hiermede — hoewel op bescheiden schaal haar steentje bijdragen tot het bereiken van een betere behoeftebevrediging en een

meer maatschappelijke verdeling van de produktiemiddelen.

Achtergronden van de prijsvorming.

Voor het begrijpen van de achtergronden van een in de praktijk gevonden prijsvorming — ook voor die van PTT-diensten — is het noodzakelijk in de eerste plaats de doelstelling(en) van de produktiehuishoudingen te kennen. Het spreekt vanzelf dat in de gevallen waarbij de dienstverlening door een staatsbedrijf geschiedt het begrip „maatschappelijk belang” een grote plaats inneemt. Dit maatschappelijk belang is naar twee zijden gericht en wel naar dat van de afnemers (welke prijspolitiek houdt men er op na?) en naar dat van het exploitatieresultaat (bedruipt het bedrijf zich, is er een tekort of blijft er wat over?).

Gaat men na wat de wetgever in ons land hierover zegt, dan vindt men allereerst in het Organiek Besluit PTT 1955 onder Titel II, Taakomschrijving, art. 2: „Het bedrijf heeft tot taak, met inachtneming van de regelen van goed bedrijfsbestuur de diensten, welke uitvoering aan het bedrijf zijn opgedragen, zo goed mogelijk aan hun maatschappelijke bestemming te doen beantwoorden”. Wat men in dezen onder „maatschappelijke bestemming” heeft te verstaan wordt niet aangegeven, doch kennelijk heeft men hier het oog op de belangen van de afnemers gehad. Over het belang van de gemeenschap bij de uitkomsten van het bedrijf kan men het volgende lezen in de Memorie van Antwoord betreffende de Aanwijzingswet PTT 1954: „Hoewel gestreefd dient te worden naar een commerciële bedrijfsvoering, ligt het niet in de bedoeling goed te vinden, dat het aan het Staatsbedrijf der PTT door de overheid verleende monopolie zou worden gebruikt voor het nagen van een onevenredige winst. Doelstelling van het bedrijf blijft het verlenen van een zo goed mogelijk dienstbetoon aan het publiek op voor het personeel verantwoorde arbeidsvoorwaarden tegen zo laag mogelijke tarieven”.

Naast de belangen van de afnemers en van de gemeenschap zal men bij het prijsbeleid ook nog het belang van het bedrijf kunnen behartigen. Sommigen zullen dit wellicht als een afgeleide taak zien, doch er is toch ook veel voor te zeggen het als een zelfstandige factor aan te merken. Als men dit aanvaardt, dient het prijsbeleid zo te zijn dat het bedrijf zich rustig kan ontwikkelen en up to date kan blijven om aan redelijke maatschappelijke verlangens te kunnen voldoen. Men kan dus hier terecht de wens van een verdelende rechtvaardigheid uitspreken. Begrippen als „rechtvaardige prijzen”, „sociale tarieven” komen hierbij naar voren. Bij „rechtvaardige prijzen” denkt men meestal aan prijzen die niet hoger zijn dan de zelfkosten van de geleverde prestaties. Bij „sociale tarieven” gaat men veelal een stap verder en verlangt dat in de gevallen dat een bepaalde afnemersgroep een gevraagde prijs niet kan betalen en het maatschappelijk belang eist dat een dergelijke prestatie toch wordt geleverd, het bedrijf deze tegen verliesgevende prijs dient te verschaffen.

Het stoppen van de gaten.

Over de wijze van stoppen van de aldus ontstane gaten kan men nu van mening verschillen. De een wil het gat stoppen door andere afnemers (van soortgelijke dan wel geheel andere prestaties) meer te laten betalen dan anders nodig zou zijn geweest (hem dus een deel van zijn „consumerssurplus” ontnemen), de ander wil de ontstane verliezen door de gemeenschap laten betalen. Men krijgt in

het laatste geval een soort wederkerige subsidiëring: het verkeersbedrijf subsidieert het publiek (door verliesgevende prestatieverlening) en het publiek (de belastingbetalers) het verkeersbedrijf door de verliezen over te nemen. Men kan zich afvragen, of het in vele gevallen niet beter en zuiverder zou zijn de subsidie rechtstreeks te verlenen, in plaats van de omweg via het verkeersbedrijf te kiezen. Men zou er in ieder geval een beter inzicht in de subsidiepolitiek door krijgen.

Er zijn landen (de Verenigde Staten bijv.) waar men zich tot voor enkele jaren weinig zorgen maakte over de financiële tekorten (in dit geval bij de Dienst der Posterijen): een postbedrijf is nu eenmaal deficitair. Men was er meer op uit „social benefits” dan een sluitende postbegroting na te streven. Toen de tekorten een voor onze begrippen welhaast astronomische omvang gingen aannemen (ca. f. 3 mrd.), is men zich toch gaan afvragen, of het wel juist was dat de belastingbetalers op moesten komen voor de verkapte subsidies die op deze wijze werden verstrekt. Men werd nieuwsgierig naar de groeperingen, aan wie de „subsidies” werden verleend, over de omvang van de bedragen en over de motieven die er achter stonden. Om antwoord op deze vragen te kunnen geven, moest men wel een nauwkeurige kostenanalyse maken, iets wat men tot dusver achterwege had gelaten, meestal met de mededeling dat dit toch niet goed mogelijk was.

De resultaten van een en ander vindt men neergelegd in het zgn. „Cost Ascertainment System”, hetgeen niet alleen een splitsing van de totale lasten per verkeerscategorie (first class mail, second class mail enz.) geeft doch ook de daarbij behorende opbrengsten. Een tweede gevolg van de wakker geworden belangstelling voor de bedrijfseconomische zijde van de tariefpolitiek was de afkondiging in 1958 van de „Postal Policy Act”, waarbij werd vastgelegd dat gebruikers of groepen van gebruikers van bepaalde diensten niet gedwongen mogen worden bij te dragen in de lasten van — of in de vorm van tariefreducties — verleende subsidies aan andere door de posterijen verleende diensten. In tegenstelling tot bijv. de telefonie kende en kent het postbedrijf in de wereld vele „armlastige” verkeerscategorieën, zoals bijv. de verzending van nieuwsbladen en tijdschriften, van boeken, van drukwerk, van luchtpost, van Brillestukken enz. De historie drukt, wat dit betreft, zwaar op de posttarieven of moeten wij eerder zeggen de politieke invloed! Daarbij moet men nog bedenken dat er ook vele gratisdiensten moeten worden verleend (vervoer van dienststukken, van militaire post bijv.; in Nederland komt dit echter vrijwel niet voor). Met dit euvel hebben of hadden ook andere staatsverkeersbedrijven (als de spoorwegen) te kampen. Daar staat tegenover — en met name is dit bij de Amerikaanse posterijen het geval — dat men op zijn beurt bepaalde lasten (van gebouwen, van opgenomen leningen enz.) niet of niet ten volle aangerekend krijgt. Een en ander maakt het niet gemakkelijk om een zuiver inzicht in de verhoudingen van kosten en opbrengsten te krijgen.

De aanval op de verliesgevende tarieven.

De aanval op de tarieven voor het vervoer van nieuwsbladen en tijdschriften baseert men op de constatering dat weliswaar in de 19e eeuw het een maatschappelijk belang van de eerste orde genoemd kon worden door een extra laag tarief de cultuurverspreiding door middel van nieuwsbladen e.d. te bevorderen, doch dat dit argument voor een extra laag tarief onder de huidige omstandig-

(I. M.)

heden (gemakkelijker verplaatsingsmogelijkheden, radio, televisie enz.) danig aan belangrijkheid heeft ingeboet. Een te verwachten afwenteling van een eventuele tariefsverhoging op de lezers zou bovendien door de gestegen welvaart gemakkelijk te dragen zijn. Ook de drukwerktarieven zouden de PTT-bedrijven, indien mocht blijken dat met verlies werd gewerkt, gaarne verhoogd zien en dit te meer omdat hier in veel geringere mate sociale motieven een rol spelen. De lage drukwerktarieven (en in vele landen ook de tarieven voor het vervoer van postpakketten) zijn meestal een gevolg van de oorspronkelijke aanwezigheid van een overcapaciteit bij het hoofdvervoer (de briefpost). Door het aantrekken van nieuw verkeer (drukwerk, kranten e.d.) trachtte men tot een betere bezetting te komen. Door echter geen maat te houden, werd een capaciteitsuitbreiding noodzakelijk enz. De dochters groeiden de moeder weldra boven het hoofd. In Nederland staat tegenover een jaarlijks vervoer van 600 miljoen brieven, een vervoer van 600 miljoen drukwerken en 400 miljoen kranten. Hoe gevaarlijk het aantrekken van nieuw verkeer tegen (te) lage tarieven is, ondervindt men nog dagelijks in vele landen. Mochten bepaalde verenigingen schade ondervinden van een tariefsverhoging, dan zou een speciaal tarief in de gevallen waarbij een rechtstreekse subsidiëring niet doelmatig zou zijn, de aangewezen weg zijn.

In landen (zoals Nederland) waar men naast de posterijen ook andere takken van dienst in één staatsbedrijf heeft verenigd, dient men zich, voordat men over de kostendekking van bepaalde verkeerscategorieën kan filosoferen, eerst af te vragen of het gehele bedrijf self-supporting moet zijn of dat men dat slechts van de samenstellende diensten (posterijen, telefonie, telegrafie, girodienst enz.) heeft te verlangen. Men kan wel zeggen dat het in ons land één communis opinio is dat de PTT-exploatierekening moet sluiten: zowel overschotten als tekorten worden met argwanende ogen gezien. Dat men hierbij wel eens te veel naar de resultaten van één jaar kijkt en zich niet steeds afvraagt of de overschotten wel werkelijk winsten en de tekorten verliezen zijn, blijft hier buiten beschouwing. Wat de kostendekking per tak van dienst betreft, helt men er steeds meer toe over ook hier een globale kostendekking te verlangen. De stap tot een kostendekking per verkeerscategorie durft men echter meestal niet te nemen.

Behoeftte aan kostenanalyses.

Samenvattende kan men zeggen dat men internationaal steeds meer de behoefte aan nauwkeurige kostenanalyses gaat gevoelen, analyses, waarbij zo mogelijk voor elke deelhandeling de daarbij behorende kosten worden vastgesteld. Dit wil overigens geenszins zeggen dat men alle

prestaties tegen kostprijs zou willen zien geleverd. - Uitgaande van een globale kostendekking per verkeerscategorie (of een andere grotere, dan wel kleinere groep prestaties), zou een over de gehele linie aanvaarden van een levering tegen kostprijs niet te verdedigen zijn. Men zou dan in botsing komen met de sociale taken die de PTT toch nog altijd op bepaalde deelgebieden heeft te verrichten. Internationaal is men het er dan ook vrijwel over eens dat er ook hierom ruimte dient te blijven voor een prijsvorming, waarbij het draagkrachtbeginsel (charging what the traffic can bear) wordt gehanteerd.

Zoals bij vele andere internationale studies, is ook hier wel gebleken hoe moeilijk het is precies te definiëren wat men onder „kosten”, „lasten”, „kostprijs”, „winsten en verliezen” e.d. heeft te verstaan. In elk afzonderlijk land is men het er veelal al niet over eens, laat staan in een wereldorganisatie zoals de Union Postale Universelle. Hoewel op dit onderdeel niet verder zal worden ingegaan, is het wellicht toch interessant melding te maken van de eenzame positie waarin Nederland zich bevindt met zijn aanvaarding van het vervangingswaardebeginsel in de prijsvorming en van de rol die het begrip marginale kosten in landen zoals Frankrijk speelt. Het is bekend dat in dit land niet alleen op het terrein van de vervoerseconomie, doch bijv. ook op dat van de prijsvorming voor energieleveringen, als ideaal voor ogen staat een levering tot een prijs = marginale kostprijs. Voor het geval dit tot tekorten aanleiding zou geven die men maatschappelijk niet verantwoord acht, zou men — om op deze wijze tevens aan het rentabiliteitsprincipe te voldoen — met „péages”, een soort toeslagen, dienen te werken. Vermeldenswaard is ook het feit dat de Sowjet-Unie er voor geporteerd is als kostenbestanddeel op te nemen, de bijdrage „pour l'augmentation des richesses nationales du pays en vue de l'augmentation stable du bien-etre du peuple”. Bij alle verscheidenheid in opvattingen zal er al veel gewonnen zijn indien men tot de opstelling van een gedetailleerd „kostenschema” kan komen, waarin alle elementen voorkomen, die men internationaal als kostenelement zou kunnen aanmerken.

Eerst nadat men een inzicht in de doelstellingen van de PTT-bedrijven en in de kosten- en vraagstructuur zal hebben verkregen, zal men serieus kunnen gaan praten over de prijsvorming bij deze bedrijven. Met opzet gebruik ik hier het woord prijsvorming en niet tariefvorming, omdat het eerste begrip veelomvattender is. Sommige schrijvers verstaan onder een tarief een openbaar gemaakte prijs voor een prestatie of groep van prestaties. Deze omschrijving lijkt mij echter te eng: bij de PTT bestaan legio tarieven op het gebied van interne verrekeningen en bij de levering van prestaties aan anderen dan het grote publiek. Deze tarieven zijn echter niet openbaar: Ik zou een tarief dan ook liever omschrijven als: het geheel van gereglementeerde — en veelal openbaar gemaakte — condities, waarop men op zich neemt een bepaalde, steeds terugkerende prestatie te verrichten. Een tariefprijs is de daarbij behorende geldsom.

Belangrijk is in deze definitie de vermelding van „gereglementeerde condities”. Al te letterlijk dient men dit niet te nemen: het is meestal een agglomeraat van al dan niet schriftelijk vastgelegde voorwaarden voor afzender en vervoerder. Degene die een stuk ter verzending aanbiedt, is verplicht de door hem te verzenden informatie in een solide omslag te verpakken, deze van een duidelijk adres te voorzien (het opplakken van een postzegel is niet verplicht, maar als men het doet zijn er bepaalde regels voor gesteld) en het geheel naar een verzamelpunt (brievenbus,

postkantoor enz.) te brengen. De postertijen nemen op zich de brief „zo spoedig mogelijk” bij de geadresseerde te bestellen. De wijze van afleveren verschilt naar gelang de plaatselijke en landelijke omstandigheden. De technische prestaties welke geleverd worden, kunnen nu sterk uiteenlopen zonder dat men dit in de tariefprijzen terugvindt. Dit komt eensdeels omdat de tarieven eenvoudig moeten zijn, anderzijds omdat er een gebrek aan kosteninzicht bestaat. Daarnaast dient gesteld te worden dat veelal geen zuivere kostprijsberekeningen maar subjectieve overwegingen bepalen hoe een tarief tot stand komt.

Verbeterd kosteninzicht.

Een vroeg voorbeeld van een reactie op een verbeterd kosteninzicht is de invoering van de zgn. „penny-post” in Engeland (1840): de afstand werd als tariefbepalende factor uitgeschakeld; het gewicht bleef als dominerende factor over. Op deze weg voortgaande zou — indien een kostenonderzoek de relatieve onbelangrijkheid van de eigenlijke vervoerskosten zou aantonen — uit dezen hoofde binnen Europa het wegvallen van het verschil aan port voor een binnenlandse en een buitenlandse brief, te rechtvaardigen zijn. Ik wees er reeds op dat de voornaamste kosten van de postertijen voortvloeien uit de verzameling en distributie van de aangeboden poststukken. Daarbij zijn de afmetingen van de te behandelen stukken vaak van groot belang. Kostenbepalend kan ook de mate van opschortbaarheid zijn (het element tijd dus). Door de behandeling van bepaalde stukken „enige” tijd (in sommige landen tot 14 dagen toe) uit te stellen, kan men vaak een economischer bezetting krijgen en met een geringere productiecapaciteit volstaan. Een klassiek voorbeeld van opschortbaarheid is de bestelling van kaartjes tijdens de nieuwjaarsdrukte. Het is tevens een voorbeeld van de grote mate van flexibiliteit in kwaliteit van de geleverde prestaties, welke er binnen een bepaald tarief kunnen bestaan. Deze schommelingen in kwaliteit (twee in plaats van drie bestellingen is een ander voorbeeld) laten zich ook verklaren uit de wens niet te vaak een tarief te veranderen: men laat wel dezelfde prijs betalen, doch levert er een geringere prestatie voor. Het publiek ondergaat dus eigenlijk een prijsverhoging, welke overigens weer kan worden gecompenseerd door een geldsontwaardiging.

Dit niet scherp omljnd zijn van de leveringscondities is overigens iets wat niet alleen bij de postdienst voorkomt. Bij de telefoondienst kan men een soortgelijk verschijnsel waarnemen. De dienstverlening verandert daar bij een normale verkeersontwikkeling in de loop der jaren aanzienlijk van omvang: men krijgt de mogelijkheid met steeds meer aangeslotenen te telefoneren en door steeds meer opgebeld te worden, zonder dat men er om gevraagd heeft en zonder er misschien behoefte aan te gevoelen. Bovendien zal men er in de meeste gevallen nog meer voor moeten gaan betalen in de vorm van een hoger abonnementsgeld (omdat dit afhankelijk is van het aantal aangeslotenen per „kring”). De prijsvorming bij de telefoondienst is ook nog om een andere reden interessant en wel omdat men in de meeste landen een drie-delig tarief kent, d.w.z. dat een aangeslotene moet betalen: a. een entreegeld; b. een abonnementsgeld en c. een gesprekkentarief. Welk een ongekende mogelijkheden — en moeilijkheden — doen zich bij een dergelijke prijsvorming voor en welk een terrein voor een vruchtbaar internationaal gesprek van verkeersdeskundigen!

De Wet op de Vervreemding van Landbouwgronden op de helling

De kooprijksbeheersing van landbouwgronden

Inleiding.

De vraag, of de Wet op de Vervreemding van Landbouwgronden (W.V.L.) moet blijven voortbestaan, heeft evenals in 1958 weer actualiteit. Bij de totstandkoming van deze wet in 1953 is uitdrukkelijk een tijdelijke werkingsduur, namelijk tot 1958, aangegeven. In dat jaar heeft de volksvertegenwoordiging deze wet verlengd tot 1 januari 1963. Indien derhalve vóór deze datum geen speciale maatregelen zullen worden genomen, zal de van 1940 af bestaande prijsbeheersing van landbouwgronden met een aantal daaraan gekoppelde regelingen als landbouwkundige toetsing en voorkeursrecht voor de pachter automatisch komen te vervallen.

Het is voldoende bekend dat de tegenwoordige Regering inderdaad geneigd is tot opheffing van deze wet te besluiten. In het landbouwmilieu zijn de meningen hierover verdeeld; in politieke kringen — afgezien van de vrij duidelijke standpunten van liberalen en socialisten — evenzeer. Gezien de uiteenlopende standpunten lijkt het gewenst de inhoud van deze wet alsmede de argumenten pro en contra opheffing nader te bezien. Onze aandacht zal daarbij gericht zijn op de drie pijlers van de Wet op de Vervreemding van Landbouwgronden: de kooprijksbeheersing van landbouwgronden (in dit artikel) en op de landbouwkundige toetsing en het zgn. voorkeursrecht van de pachter (in een volgend artikel).

Argumenten vóór en tegen opheffing van de kooprijksbeheersing van landbouwgronden.

De W.V.L. bindt de kooprijzen van de landbouwgronden aan een maximum, hetwelk wordt bepaald door kapitalisatie van de netto-pachtwaarde. Onder deze laatste verstaat men de door de Grondkamer (aan de hand van gepubliceerde naar grondsoorten gedifferentieerde normen) geschatte brutopachtwaarde, verminderd met de lasten die op de grond drukken. Voor de kapitalisatie wordt bij bouw- en grasland uitgegaan van een rente van $3\frac{1}{4}$ pCt. (voor tuinland van $3\frac{3}{4}$ pCt.). De Grondkamer is evenwel bevoegd naar gelang van de omstandigheden van dit rentepercentage af te wijken, met dien verstande dat dit niet lager kan worden vastgesteld dan op 3 en niet hoger dan op $3\frac{1}{2}$ (voor tuinland resp. $3\frac{1}{2}$ en 4 pCt.). In bijzondere gevallen is de Grondkamer bevoegd bij de kapitalisatie van een ander rentepercentage uit te gaan, mits zulks in haar beschikking wordt gemotiveerd.

Argumenten vóór opheffing van de prijsbeheersing.

Vóór opheffing kunnen de volgende argumenten worden aangevoerd:

a. Het is bekend, dat de landbouw zich bevindt in een ontwikkelingsfase, waarin ter bereiking van een paritair inkomen, ingrijpende aanpassingen nodig zijn. Eén van de eerste vereisten die men in dit verband moet stellen, is dat de voorwaarden gunstig zijn voor een zo doelmatig mogelijk grondgebruik. Dit impliceert een voldoende beweeglijkheid van de grond, met als richtsnoer de *potentiële*

rentabiliteitsverschillen van de grond, berustende op verschillen in kwaliteit, ligging e.d. Deze rentabiliteitsverschillen komen bij de bestaande wetgeving echter niet in voldoende mate in de grondprijzen tot uitdrukking. Enerzijds omdat de pachtnormen deze verschillen niet goed weergeven, anderzijds omdat bij de prijsbepaling in het algemeen van de *feitelijke* aanwending der gronden wordt uitgegaan.

Op vele bedrijven, vooral de kleinere, waar een relatief grote arbeidsbezetting aanwezig is, is de grenswaarde van de grond betrekkelijk groot. Bij de bestaande prijsbeheersing echter mag een bedrijf dat op oppervlaktevergroting uit is geen relatief hoge prijs betalen om grond van een nabijgelegen klein bedrijf over te nemen als dit bijv. wordt beëindigd vanwege het ontbreken van opvolgers. De bestaande natuurlijke drang om tot gezonde landbouwbedrijven te komen, wordt zodoende door deze wet tegengegaan. Ook de overgang van voor tuinbouw geschikte landbouwgronden naar tuinbouwbestemming wordt door de bestaande prijsvoorschriften belemmerd. Verschillende Grondkamers zijn er de laatste jaren echter wel reeds toe overgegaan voor *potentiële* tuinbouwgronden hogere prijzen toe te staan, óók wanneer de grond momenteel nog voor landbouwdoeleinden wordt gebruikt. Hierdoor is in dit opzicht de belemmerende invloed van de W.V.L. op overgang naar tuinbouwbestemming wel wat verminderd. Men is dan echter ook reeds dicht bij een prijspeil gekomen, dat het werkelijke prijspeil benadert.

In het algemeen blijft van kracht, dat de W.V.L. door haar verstarrende werking een gezonde economische ontwikkeling van de landbouw vertraagt.

b. Het feit, dat de waarde van produktiviteitsverhogende investeringen bij verkoop slechts ten dele in de beheerste grondprijzen tot uiting komt, weerhoudt vele grondeigenaren en ondernemers deze voor een gezonde ontwikkeling van de landbouw gewenste investeringen in voldoende mate te verrichten.

c. Als gevolg van het onder a vermelde vindt dan ook in de praktijk op ruime schaal ontduiking van de W.V.L. plaats. In haar in 1953 uitgebrachte „Advies inzake het beleid ten aanzien van het pacht- en grondprijsspeil”, heeft de meerderheid van de S.-E.R. zich uitgesproken voor voortzetting van de grondprijksbeheersing onder de uitdrukkelijke voorwaarde, dat een in de praktijk aanvaardbare effectuering van deze prijsbeheersing zou worden bereikt. Dit nu is in het algemeen niet het geval gebleken.

Dat de situatie in de praktijk steeds meer uit de hand loopt, blijkt o.a. uit de soepele uitspraken van de Centrale Grondkamer. Vooral bij compensatie-aankopen door gemeenten (teneinde door onteigening getroffen landgebruikers weer aan land te helpen) is deze bij beroepsuitspraken meestal akkoord gegaan met de in eerste instantie door de Grondkamer niet aanvaarde verkoopprijs ¹⁾. Daarbij komt, dat de Overheid ongewild en onbewust ontduiking zelf in de hand werkt. Bij onteigening worden bedrijven veelal op liquidatiebasis uitgekocht. Daarbij gaat men uit

van de veronderstelling, dat de betrokkenen buiten de landbouw hun bestemming zullen vinden. In de praktijk treden betrokkenen echter vaak op de grondmarkt als vragers op, die gaarne bereid zijn boven de hoogst toelaatbare prijs te kopen.

Tegenstanders van opheffing van de prijsbeheersing van landbouwgronden zien juist in een soepel beleid — zoals hierboven bedoeld — van de Grondkamers een mogelijkheid tot ondervanging van de bezwaren tegen de W.V.L. Indien men evenwel reeds een soepele prijsbeheersing aanvaardt, kan men net zo goed overgaan tot een vrije prijsvorming, waarbij men van omslachtige procedures is verlost.

d. De urgentie van grondprijnsbeheersing in de landbouw is aanmerkelijk verminderd wegens het bestaan van voldoende alternatieve werkgelegenheid, de voortgaande ontsluiting van het platteland en de hiermede samenhangende vermindering van de bevolkingsdruk in de landbouw. Men kan verwachten, dat deze druk in de toekomst verder zal dalen. Hierdoor is de spanning tussen vraag en aanbod van landbouwgronden in vele gebieden verminderd. Daar, waar dit nog in mindere mate het geval is, is het economisch gezien wenselijk dat de schaarste van de grond meer in de grondprijs tot uitdrukking wordt gebracht. Dit kan de economisch zo gewenste afvloeiing uit de landbouw slechts bevorderen.

e. Juist vanwege het feit dat de landbouwintegratie in de Euromarkt nog geen grote vooruitgang heeft geboekt, is het van belang te constateren, dat de in ons land bestaande kooprijnsbeheersing een concurrentievervalsende factor wordt genoemd. In België en West-Duitsland ²⁾ zijn de grondprijzen in het algemeen aanzienlijk hoger dan in ons land, zowel door invloeden binnen als buiten de landbouw. Daartegenover zij opgemerkt, dat de grondprijzen in Frankrijk evenwel als regel lager zijn.

Argumenten tegen opheffing van de prijsbeheersing.

Tegenstanders van het vrij laten van de prijzen van landbouwgronden zien als bezwaren tegen de opheffing:

a. De grondprijzen zullen stijgen, waardoor beginnende boeren meer voor de overname van een bedrijf zullen moeten gaan betalen en het gevaar zullen lopen zich te zwaar in de schuld te gaan steken.

De voorstanders van vrijlating van de grondprijzen stellen hiertegenover, dat men nu veelal — bij de beheerste prijzen — helemaal geen grond kan kopen, óf slechts tegen een zwarte prijs. Moet men, zo vraagt men zich bovendien af, een wettelijk apparaat in stand houden om iemand te belletten onverantwoord hoge schulden aan te gaan? Voor zover inderdaad de grondprijzen zullen stijgen zal overigens voor de zittende eigenaren-gebruikers de kredietcapaciteit toenemen, hetgeen van groot belang is in een periode waarin in de landbouw hoge investeringen nodig zijn.

Voor verpachte gronden zal overigens de bestaande pachtrijnsbeheersing een rem blijven vormen op een stijging van de grondprijzen.

b. Pachtvrije gronden zullen een hogere prijs gaan doen

¹⁾ Zij maakt daarbij gebruik van de mogelijkheid bij de kapitalisatie van de pachtwaarde uit te gaan van a) verlaging van de voorgeschreven rentevoet; b) het toekennen van potentiële waarde als tuinland en c) van indeling van de grond in hoge kwaliteitsklassen met toekenning van een toeslag op de pachtnormen.

²⁾ De zojuist aangenomen Westduitse „Grundstücksverkehrsgesetz” is, evenals de tot nu toe geldende wettelijke regeling, wat de prijs betreft alleen gericht op het voorkomen van excessen.

dan verpachte gronden. Hierdoor zal een tendens ontstaan zich van de pachter te ontdoen. De pacht als financieringsfiguur in de landbouw zal hierdoor aan betekenis inboeten.

Voorstanders van vrijlating van de grondprijzen antwoorden hierop, dat het prijsverschil tussen verpachte en niet-verpachte grond een uitdrukking is van de waarde, die men aan het gebruiksrecht toekent. Als gevolg van de beschermde positie van de pachters (o.a. door het continuatierecht) hebben aspirant eigenaren-gebruikers minder toegang tot de grondmarkt voor verpacht land. Verpacht land haalt daarom ook nu reeds dikwijls de hoogst toelaatbare prijs niet. Voor pachtvrij land daarentegen wordt in vele gevallen een zwarte prijs betaald. Bij vrije prijsvorming zal de reeds *bestaande* achterstelling van de aspirant eigenaar-gebruiker uiteraard eveneens in een prijsverschil — maar dan gelegaliseerd — tot uitdrukking komen.

Tegen het gevaar dat verpachters zich van de pachter zullen willen „ontdoen” wordt enige bescherming geboden zowel door het feit, dat een groot deel van de verpachte grond in handen is van institutionele beleggers, als door het continuatierecht van de pachter.

c. Het loslaten van de grondprijzen zou een opwaartse druk op de pachtprizen kunnen veroorzaken en via deze ook op de garantieprizen van landbouwprodukten.

Dit behoeft echter geenszins automatisch het geval te zijn; de ervaring heeft immers geleerd, dat ons systeem van pachtrijnsbeheersing voldoende mogelijkheden biedt de pachtprizen in de hand te houden ³⁾. Voor zover de pachtprizen inderdaad in beweging zouden komen, dient men overigens te bedenken, dat de in de praktijk geldende pachtprizen veelal geenszins de juiste verhoudingen weergeven van de verschillen in produktie-omstandigheden (verkaveling, ontsluiting, waterhuishouding e.d.). Een vrije ontwikkeling van de koopprizen zal wellicht bruikbare aanwijzingen kunnen opleveren voor een meer verantwoorde differentiatie der pachtrijnsnormen.

In verscheidene gebieden is op de betere gronden stellig ruimte voor pachtrijnsverhoging, zonder dat van een noodzaak tot stijging der garantieprizen gesproken behoeft te worden. Bovendien zij opgemerkt, dat de pachten als gevolg van de pachtrijnsbeheersing sterk in ontwikkeling zijn achtergebleven bij de algemene prijsontwikkeling, de prijsontwikkeling van landbouwprodukten en de eigenaarslasten. De pacht vormt mede hierdoor slechts een relatief klein deel van de kostprijs van landbouwprodukten.

d. De grondeigenaren zullen meer vermogensbelasting moeten gaan betalen, terwijl ook de successierechten zullen stijgen.

Conclusie.

Bezien wij de overwegingen vóór en tegen afschaffing van de grondrijnsbeheersing, dan komen wij tot de conclusie, dat de voordelen van een vrije prijsvorming ongetwijfeld zwaarder wegen dan de nadelen. De omstandigheden zijn o.i. zodanig gewijzigd, dat men de sprong naar vrije prijsvorming thans ook voor landbouwgronden stellig zal mogen wagen.

Utrecht.

Ir. J. BOS.
Dr. J. T. P. DE REGT.

³⁾ De bij Algemene Maatregel van Bestuur vastgestelde pachtnormen „strekken tot bevordering van pachtprizen, welke in een redelijke verhouding staan tot de bedrijfsuitkomsten bij een behoorlijke bedrijfsvoering, met dien verstande, dat bij het vaststellen van die regelen de redelijke belangen van de verpachter mede in acht worden genomen”.

Besluitvorming en specialisme

Het algemeen maatschappelijk probleem van de spanning tussen besluitvorming en specialisme heeft in het bedrijfseconomisch denken geleid tot velerlei theorieën over de ideale bestuursvorm voor het bedrijf, waar zich verschillende specialistische vraagstukken voordoen. Bekend is de mening van Prof. Limperg, dat de eenhoofdige leiding de meest ideale bestuursvorm is voor het bedrijf. De toenemende omvang en ingewikkeldheid der bedrijven stelt steeds hoger eisen aan de persoon van zulk een leider en de schaarste aan competente figuren bedreigt de continuïteit van het bedrijf, die in de organisatieleer zulk een belangrijke rol speelt. Vandaar dat meer en meer de behoefte wordt gevoeld aan een bestuurscollege waar, althans de constituerende, leiding van uitgaat.

De theoretische bedrijfseconomie doet verschillende oplossingen aan de hand voor de wijze waarop een dergelijk college dient te worden samengesteld. Taylors functionele organisatie, uitgaande van doorgevoerd specialisme, eventueel gecoördineerd door een super-intendent, werd door Drs. M. J. van der Ploeg, in een lezing voor „Stumoka”, gekritiseerd wegens „een te sterke accentuering van de afzonderlijke functies” en omdat „de beslissing veel moeilijker tot stand komt dan bij een eenhoofdige leiding”. Deze kritiek formuleert zeer juist de bezwaren die in de praktijk blijken te zijn verbonden aan bestuurscolleges die uit „specialisten” zijn samengesteld.

Constituerende leiding.

Besluitvorming en specialisme vormen geen tegenstelling. Het bestaansrecht van de specialist is juist bewezen door de ervaring dat op zijn terrein de specialist de meest doelmatige beslissingen kan nemen. Deze binding tussen de specialist en „zijn terrein” leidt enerzijds tot de behoefte aan een (één- of meerhoofdige) figuur die slechts een binding aan het bedrijfsorganisme, als geheel gezien, heeft. Anderzijds noodt het terreinspecialisme tot een omvangrijke delegatie van beslissingsbevoegdheid.

Wanneer sprake is van een constituerende leiding, wordt daarmee bedoeld dat deel van de organisatie dat doel en grenzen van de *gemeenschappelijke* activiteit bepaalt en dus tevens vaststelt of en in hoeverre specialistische activiteiten dienstig zijn om het *gemeenschappelijke* doel te bereiken. De specialistische beslissingsbevoegdheid is in feite dus een gedelegeerde bevoegdheid, hetgeen verantwoordingsplicht tegenover de constituerende leiding impliceert.

Opleiding.

De bestaande opleidingsmogelijkheden zijn in hoofdzaak gericht op specialistische vorming, die op wetenschappelijk en praktisch terrein tot eclatante successen leidt. Deze opleiding heeft tot gevolg de „te sterke accentuering van de afzonderlijke functies”, zich uitende in eenzijdigheid van de specialist. Deze eenzijdigheid maakt de specialist minder bekwaam om mede te werken aan beslissingen die gericht zijn op de totale activiteit van een organisatie. Dit demonstreert zich in de moeizame totstandkoming van beslissingen door een college van specialisten.

De vrij algemene onderkenning van deze bezwaren verklaart de roep om wijziging van onze opleidingsmethoden in universele zin. Er mag wel eens de nadruk op worden gelegd dat hierbij minder sprake moet zijn van wijziging dan van *aanvulling* van de bestaande opleidingen. Ongetwijfeld is het toe te juichen, dat men de voor het bedrijfsleven bestemde specialist meer en meer op de hoogte wil brengen van de bedrijfseconomie, opdat hij later in de praktijk ook de „taal” van het bedrijf zal kunnen spreken en verstaan. Waar dit slaagt, zal de specialist inderdaad bewaard blijven voor te sterke accentuering van zijn functie en in staat zijn mede te werken aan vlotte en doelmatige beleidsbepalingen.

Of dit slagen zal, hangt in zeer hoge mate af van de vraag, of de toekomstige functionaris naast zeer hoge specialistische interesse en begaafdheid ook beschikt over grote universele interesse en begaafdheid. Aan eenzijdig begaafde specialisten bestaat nog steeds een groot tekort en het staat wel vast dat slechts een zeer gering percentage van hen potentiële capaciteiten bezit om zich ook in universele zin voldoende te ontwikkelen. Behalve het creëren van aanvullende universele opleidingen zal daarom ook het ontwikkelen van doelmatige selectiemethoden geboden zijn, om het, relatief geringe, aantal universeel begaafden in staat te stellen zich te bekwamen voor de taak constituerende leiding te geven.

Men realiseert zich in toenemende mate, dat het geven van constituerende leiding een specialisme op zichzelf vereist. De vraag is maar, hoe men in staat zal zijn het corps „geboren leiders” uit te breiden met „doelbewust gevormde leiders”.

Samenstelling van de constituerende leiding.

Neemt men aan dat men slaagt in de vorming van universele leiders, die zichzelf niet identificeren met een *deel* van de activiteiten, maar met de *totale* organisatie, dan is de kans groot dat ook de uitvoerende instanties de beslissingen aanvaarden als te zijn genomen in het belang van de *gehele* organisatie en niet in dat van een *bepaalde* activiteitssector. Deze kans wordt aanzienlijk vergroot, als men de specialisten niet opneemt in het constituerende lichaam. Doet men dit wel, dat zullen de uitvoerende instanties geneigd zijn zich bijzonder gebonden te gevoelen aan „hun” vertegenwoordiger in het bestuur. Alweer: „een te sterke accentuering van de afzonderlijke functies”, doch ditmaal belicht van de zijde van de uitvoerende instanties, de geleiden. Een verschijnsel echter, dat een van de grootste gevaren vormt voor harmonische functionering van een bedrijf.

Afgezien van dit belangrijke psychologische argument, doet het er eigenlijk niet zoveel toe of de specialistische staf al of niet zitting heeft in het constituerende *orgaan*. De vraag is, of deze staf stemrecht dan wel adviserende bevoegdheid heeft in dat orgaan. Juist om a priori verzekerd te zijn van een voldoende coördinatie tussen hen die de constituerende en hen die de (gedelegeerde) uitvoerende beslissingen zullen nemen, is er veel voor te zeggen de specialisten een adviserende vaste plaats te geven in het constituerende orgaan. In een later stadium

zal er immers alles van afhangen of de beleidsbeslissingen juist worden geïnterpreteerd in de uitvoeringsbeslissingen. Niets kan dit beter waarborgen dan de deelname aan de beleidsdiscussies.

De figuur waarbij de specialisten wel stemrecht hebben, maar een president of presidium zich de uiteindelijke beslissing voorbehoudt, kan worden gezien als een variant op het systeem van adviserende en beslissende stem. Hoofdzaak is, dat voor het bewustzijn van leiders en geleiden het beleid bepaald wordt in harmonische coördinatie van alle belangen en activiteiten van het bedrijf.

Conclusie.

Voor het bepalen van de bedrijfspolitiek is geen

specialistische kennis doch wel specialistische voorlichting nodig. De specialistische detailkennis kan zelfs het nemen van de gewenste afstand tot de problemen — nodig om de organisatie als geheel te kunnen overzien en te besturen — in de weg staan. Het is een — hoewel begrijpelijke — misvatting te menen, dat bij de toenemende ingewikkeldheid der problemen een taakverdeling naar specialismen de enige methode is om hieraan het hoofd te bieden. Juist in onze tijd zijn universele begaafdheid en bekwaamheid onmisbaar om de prestaties van de specialisten te bundelen tot een harmonische en doeltreffende samenleving. Dit inzicht breekt baan in alle sectoren van onze menselijke samenleving.

Eindhoven.

P. W. DAS.

INGEZONDEN STUK

Een nieuwe invaliditeitsverzekering

Mr. H. Versloot te Amsterdam schrijft ons:

Het artikel van Mr. A. C. van Epenhuysen in „E.-S.B.” van 1 maart 1961 vraagt om enige opmerkingen: het beeld van een weloverwogen doortastend ingrijpen dat hij schetst betekent immers de invoering van een waarlijk beangstigend paternalisme en dat op verschillende punten.

Allereerst zijn stelling dat het de taak van het uitvoeringsorgaan der invaliditeitsverzekering moet zijn met behulp van zijn medisch apparaat, voortbouwend op de schat van ervaring, opgedaan bij de uitvoering der ongevallenwetten, zelf de behandeling en de revalidatie van invaliden ter hand te nemen, althans deze te verschaffen, te inspecteren en daarover scheidsrechterlijke beslissingen te nemen (het is niet geheel duidelijk hoe de schrijver zich de omvang van deze taak voorstelt). Een dergelijke stelling kan slechts uitgaan van de grondslag dat zonder een met zulke apparatuur en bevoegdheden uitgerust uitvoeringsorgaan de gelegenheid tot een verantwoorde behandeling, inclusief revalidatie van invaliditeit, niet in voldoende mate beschikbaar is. Die grondslag eist in de eerste plaats wel enig bewijs; men kan niet volstaan met hem stilzwijgend te impliceren in een betoog.

Als deze grondslag juist zou zijn, zou het veel meer voor de hand liggen de algemene medische voorzieningen op dit punt te verbeteren: de schat van ervaring, waarop de schrijver doelt, zou dienstbaar gemaakt moeten worden aan het medisch onderwijs, de vorming van meer en betere specialisten en de oprichting van meer en betere klinieken, terwijl de ziekenfonds- en ziektekostenverzekeringen een volledig gebruik daarvan mogelijk zouden moeten maken.

Welke reden er is om deze, dan noodzakelijk te achten, verbeteringen van de medische behandeling van invaliditeit te beperken tot hen die hun maatschappelijke binding — zij het gelukkig meestal niet uitsluitend! — vinden in loondienst, maakt de schrijver ons niet duidelijk. Het achterwege laten van die verbetering voor hen, die deze maatschappelijke integratie vinden in arbeid als zelfstandige, in hun plaats in gezins- of schoolgemeenschap, of in deelname aan een godsdienstige levensgemeenschap, is naar het mij voorkomt, niet te verantwoorden.

Als die noodzakelijke verbetering in de algemene medische verzorging tot stand is te brengen, is het zeker niet de taak van een uitvoeringsorgaan van sociale verzekering

gen om in het bijzonder voor loonarbeiders de beslissingen over medische behandeling en de verantwoordelijkheid voor die behandeling aan de normaliter daarbij betrokkenen te ontnemen. Het uitvoeringsorgaan mag en moet stimuleren en voorlichten, zeker en even stellig zal het onverantwoordelijke gedragingen van de verzekerde moeten tegengaan. Tot het overnemen van de verantwoordelijkheid voor medische behandeling is echter geen uitvoeringsorgaan geroepen te achten: achter het uitvoeringsorgaan staan bestuurders, beampten en ambtelijke artsen die even feilbare gewone mensen zijn als de verzekerden en hun artsen, en die noch aan hun verkiezing, noch aan hun aanstelling als zodanig, noch aan bijzondere ervaring het recht tot het overnemen van de persoonlijke verantwoordelijkheid der betrokkenen kunnen ontlenuen. Hun taak is slechts om vast te stellen waar de grens overschreden wordt, waarbuiten het gedrag van de verzekerde ambtshalve als onverantwoordelijk moet worden aangemerkt.

In het voorbijgaan mag voorts nog wel worden opgemerkt dat de vele ervaring, door de medische dienst van de Sociale Verzekeringsbank verkregen, beperkt is tot die invaliditeit die als gevolg van ongevallen of van wel omschreven beroepsziekten is aan te merken. De nieuwe invaliditeitswet zal echter ook bemoeienis teweeg brengen met invaliditeit van gans andere aard, gevolg van geheel andere ziekten of zelfs van congenitale gebreken; daarnaast schijnt zij een in feite geheel andere invaliditeits-schatting mee te zullen brengen dan de beide tot nu toe gebruikelijke systemen: geen schatting van door het ongeval verloren capaciteiten, maar een schatting van de mogelijkheid om nog aanwezige capaciteiten te benutten, en dit laatste niet volgens een eenvoudige tweedeling (wel of niet boven een derde van de mogelijkheden van een normale arbeider) maar volgens vrij ver gedetailleerde klassen van verdien-capaciteit. Dat maakt de vroeger verworven ervaring niet minder waardevol, maar betekent wel dat geheel nieuwe gezichtsvelden worden geopend waarin voor alle bij de uitvoering van sociale verzekeringen betrokken medische en andere deskundigen voorlopig ervaring ontbreekt.

Nog op een tweede punt bevatten de beschouwingen

van Mr. Van Epenhuysen een paternalistische tendens waartegen ernstig geëpponeerd moet worden; daar namelijk waar hij een groep van speciaal tén aanzien van sociale verzekeringen „rechtsonbekwamen” wil tot stand brengen. Deze maatregel zou herroepen kunnen worden na het welslagen van een therapie over welke aard de schrijver zich niet uitlaat, tenzij hij aan de maatregel zelf — maar dat zou ongelooflijk zijn — therapeutische waarde toeschrijft.

Natuurlijk zijn er velen, wier oordeel omtrent hun rechten en verplichtingen niet overeenstemt met het beste, gangbare oordeel daaromtrent. Dat kan vele oorzaken hebben, waaronder de ondoorzichtigheid en vergaande ambtelijke verfijning der sociale verzekeringswetten reeds geen geringe rol speelt. Onder die oorzaken zal stellig ook een gebrekkige aanpassing aan de maatschappij voorkomen, die de vorm van geestelijke stoornis kan aannemen, en enkelen die in deze situatie verkeren bezorgen inderdaad zichzelf, hun pleitbezorgers, de ambtenaren der uitvoeringsorganen en de administratieve rechter naar verhouding overmatig veel last, als zij bij toeval met deze uitvoeringsorganen in conflict komen. Ook andere instellingen en personen ervaren dat evenwel.

Wat de reden mag zijn waarom deze mensen, juist als zij tegen een uitvoeringsorgaan der sociale verzekering botsen, gediskwalificeerd en bij hun meer normale medeburgers achtergesteld moeten worden, laat de schrijver volstrekt in het duister. Het lijkt dat een zekere overschatting in het spel moet zijn van de maatschappelijke waarde, die toegekend moet worden speciaal aan de gemoedsrust van ambtenaren werkzaam bij uitvoeringsorganen der sociale verzekering.

De diskwalificatie zou gepaard moeten gaan met ont-

neming van rechten. Waarom dat nodig zou zijn als zij ondanks hun nare gedrag toch aan de vrij scherp gestelde normen voor aanspraak krachtens een sociale verzekering beantwoorden, blijkt uit niets.

Zit de naarheid van hun gedrag dan soms in de hardnekkigheid waarmee zij het hun krachtens die normen toekomende opeisen, terwijl het hen op buiten die normen gelegen gronden onthouden werd? Dan ben ik toch maar blij dat vooralsnog ook voor deze nare lieden rechten en rechtsgang bestaan!

Als daarentegen de overlast zit in het queruleren over wat hun rechten niet toekomt, behoeft hen geen enkele aanspraak ontnomen te worden, en kan de afsluiting van de rechtsweg niemand baten. Indien dan een therapie voor de betrokkenen mogelijk is, die hen, opnieuw of voor het eerst, tot een normale inpassing zou brengen in onze samenleving — gaarne. Als voor die therapie tijdelijke bevoogding nodig is — akkoord, mits langs de gewone wettelijke weg. Maar dan geen bevoogding door, namens of ter wille van uitvoeringsorganen, en zeker geen bevoogding die zich slechts beperkt tot een uitzonderingspositie ten aanzien van de sociale verzekering. Niets ware beter geschikt om in brede kring het vertrouwen in de sociale verzekering te schokken, en onaangepaste gevoelens uit te lokken.

Het moge waar zijn dat de bedrijfstaksgewijze organisatie van de uitvoering van sociale verzekeringen het gevaar voor schotjesgeest oproept dat Mr. Van Epenhuysen signaleert; als zij echter kan meebrengen dat die uitvoering geen bevoogding wordt, maar plaatsvindt door vrije burgers voor vrije burgers in een normaal rechtsverband, zal dat een winstpunt zijn dat wellicht tegen dit gevaar opweegt.

NASCHRIFT

De opmerkingen van Mr. Versloot hebben op mijn schrijftafel een plaatsje gevonden op een knipselboek over de strijd om de uitvoering der ziekwet, dat door een toeval weer in handen kwam. Is dit symbolisch? Ik meen van wel. Indien wij meningsverschillen blijven projecteren tegen de achtergrond van het vraagstuk der uitvoering van de verzekeringswetten, ook nu 1930 toch wel achter ons ligt, waar moet het dan heen met het zuiver stellen van de grondslagen voor de nieuwbouw, welke in onze sociale verzekering nodig is geworden?

Het is de hoogste tijd, dat onomstotelijke inzichten de plaats innemen van tendentieuze stellingen. Vandaar het in mijn artikel van 1 maart gedane voorstel een brede studie op te zetten. Zij, die nu de verantwoordelijkheid nemen voor het achterwege laten van een grondige, alomvattende heroriëntering, stellen zich tevreden met het politieke compromis. Zij nemen daarmee tevens voor hun rekening, dat de gegevens der moderne wetenschap (als bijv. de sociologie) buiten beschouwing blijven. Ik vraag mij in gemoede af of dit juist kan zijn.

Mr. Versloot vergist zich, wanneer hij stelt, dat mijn beschouwing zich beperkt tot arbeid in loondienst. Deze term komt in mijn betoog niet voor. Met opzet vermeid ik deze gebruikelijk geworden uitdrukking, omdat naar mijn opvatting *alle* arbeid onder de nieuwe invaliditeitswet behoort te vallen. Daarmede is dus gezegd, dat deze verzekering een volksverzekering zou moeten zijn, doch dit punt voert ons buiten het bestek van woord en wederwoord. Laat ons dit dus reserveren voor verdere studie.

Overigens zal Mr. Versloot er goed aan doen mijn artikelenreeks in de „Gids voor Personeelsbeleid etc.” na te lezen. Dan zal hem blijken, dat ik mij baseer op de eenvoudige mensenplicht naast (niet: boven) de in nood rakende medemens te gaan staan om samen met hem een mogelijkheid te zoeken, die hem in staat stelt met zijn bestaan voort te zetten. Ik stel dit principe dan tegenover de loket-gedachte, luidende: „Bewijs, dat ge recht hebt op een uitkering, dan krijgt ge die. Of ge dit bewijs levert met inzet van uw persoon interesseert ons niet. Ge zijt immers vrij om te doen en te laten wat ge wilt”.

Ook verder heeft Mr. Versloot mijn intenties niet goed begrepen. Ten aanzien van de medische behandeling valt voor mij de nadruk op datgene, wat in het betrokken geval passend is. Daaruit moet worden verwijderd het antagonisme tussen behandelend en controlerend arts. Daarin moet komen een inspecterende bevoegdheid van het uitvoeringsorgaan, waarbij het voornamelijk zal gaan over de vraag of de juiste specialisten tijdig worden ingeschakeld. Er is dus geen sprake van het uit handen nemen van de behandeling door het uitvoeringsorgaan. Slechts een perfecte coördinatie van alle medische en maatschappelijke aspecten van elk geval wordt aanbevolen.

Ten aanzien van het asociale-vraagstuk staat mij voor ogen, dat, uiteraard met strenge waarborgen tegen eenzijdigheid of misbruik, een verklaring wordt afgegeven, die de normale toepassing der verzekeringswetten schorst. Daartoe leiden twee soorten van argumenten: verzekerings-technische en maatschappelijke. In technisch opzicht gaat

het hier om risico's, welke zodanig de financiële gang van zaken kunnen beïnvloeden, dat een bijzondere maatregel nodig is. In feite zijn zij onverzekerbaar; door zijn psychische gesteldheid levert de asociale een abnormaal beeld, dat onverenigbaar is met de normale gang van zaken. Een stelsel van verzekering heeft grenzen. Het molestisico van zeeschepen is in oorlogstijd niet te verzekeren, zodat de Staat te hulp moet komen. Op vergelijkbare gronden lijkt het juist de asocialen in een aparte verzorging (niet verzekering) onder te brengen, welke dan naar haar eigen merites kan werken. Maatschappelijk pleit hiervoor, dat zodoende een grens wordt getrokken, waaraan men niet zonder meer voorbij kan gaan. Het komt nu veelvuldig voor, dat de beroeps-asociale precies nagaat hoe hij zijn spel moet opzetten om met tegen elkaar uitspelen van verzekerings- en verzorgingsinstanties aan zijn trekken te komen.

Ik geef echter gaarne toe, dat hier nog moeilijke vragen liggen. Door cessie of door de wijze van berekenen van de steun zijn het in zeer veel gevallen de gemeentelijke diensten van sociale zaken, die in feite de uitkering opvoeren. Zodoende wordt het bezit van eigen rechten voor de betrokkenen tot een fictie. Moet dat zo blijven? Deze vraag gaat nog meer dringen, wanneer volgens de plannen voor een arbeidsongeschiktheidsverzekering een stelsel van procentuele waardering van invaliditeit van kracht wordt, dat tot een versterkt beroep op de gemeentelijke verzorgingsinstellingen moet leiden. Men kan immers als regel het aan het inkomen ontbrekende niet bijverdienen. Over dit punt valt dus ook nog veel te studeren.

Er blijven dus nog heel wat vragen op te lossen. Maar moet dit niet gebeuren voordat men een nieuw systeem opzet? En is het dan niet uitermate wenselijk, dat deze beschouwingen worden gegeven in het kader ener alomvattende studie, welke de zeer vele kanten van het vraagstuk der sociale verzekering tot een evenwichtig geheel kan brengen? Dit zal Mr. Versloot wel met mij eens zijn.

Royterdam.

Mr. A. C. VAN EPENHUYSEN.

GELD- EN KAPITAALMARKT

Geldmarkt.

Ofschoon het uitstaande bedrag aan schatkistpapier sedert het einde van vorig jaar tot 3 juli jl. van f. 3.077 mln. tot f. 3.223 mln. is opgelopen, de financiering van de Schatkist op de geldmarkt dus groter is geworden, en een Staatslening van nominaal f. 350 mln. op de kapitaalmarkt is geplaatst, liep in hetzelfde tijdvak het tegoed van het Rijk bij De Nederlandsche Bank terug van f. 772,8 mln. tot f. 87,2 mln. Niet het volle bedrag van het verschil is naar de geldmarkt toegevoerd. De afboeking van het tegoed van het Rijk met f. 292,6 mln., ter betaling van het revaluatieverlies van De Nederlandsche Bank en de aflossing van buitenlandse leningen, voor zover deze ten laste van het tegoed zijn verricht, heeft wel de liquiditeit van de Centrale Overheid aangetast doch de geldmarkt niet beïnvloed. Toch zijn de financiële transacties van de Staat een van de belangrijkste oorzaken van de ruime markt geweest. De invloed van het seizoen op de rijksfinanciën speelt hierbij een rol van belang. Dit betekent nog niet, dat de in vorige jaren gevolgde draineringspolitiek niet meer wordt toegepast. In 1960 bijv. vond de absorptie van geldmarktmiddelen niet in de loop van het jaar plaats, doch concentreerde zich in het vierde kwartaal. De verleende vergunningen tot plaatsing van buitenlandse leningen op de kapitaalmarkt hebben wel een enigszins andere situatie geschapen, omdat deze kapitaalexport een even absorberend effect heeft als staatsleningen.

Het lage saldo van het Rijk en de verwachte grote uitgaven in de resterende dagen van juli, bestaande o.a. uit aflossing van schatkistpapier en de kwartaaluitkering aan de gemeenten, hebben de Agent aanleiding gegeven tot het houden van een tender op 7 juli. Toegewezen werd f. 112 mln. driemaandspromessen tegen $\frac{7}{8}$ pCt. en f. 104,5 mln. twaalfmaandspapier tegen $1\frac{1}{4}$ pCt. De toewijzing was kleiner dan bij de mei-tender, die f. 127,1 mln. heeft opgeleverd; de discontopercentages bleven ongewijzigd. Of met de opbrengst van de jongste tender de in de nabije toekomst te verwachten uitgaven zullen kunnen worden gedekt is nog de vraag.

Zoals kon worden verwacht, heeft de nieuwe kredietplafondregeling voor handels- en landbouwkredietbanken in de afgelopen week haar definitieve vorm gevonden. De maatregel zal voor het eerst over augustus worden toegepast, hetgeen betekent, dat, bij eventuele overschrijding van de norm, in oktober deposito's bij de Centrale Bank moeten worden gestort. Vermoedelijk zal reeds direct de regeling invloed gaan krijgen, in het bijzonder bij de instellingen, die in het eerste halfjaar wat hard van stapel zijn gelopen.

Kapitaalmarkt.

Nadat geruime tijd geleden uit de tegenwaarderekening van de Marshall-hulp f. 100 mln., later gereduceerd tot f. 30 mln., opzij was gezet om transformatie van risicomijdend in risico-aanvaardend kapitaal te vergemakkelijken en in november 1955 bij het Parlement een wetsontwerp was ingediend tot stichting van een industrieel garantiefonds en oprichting van twee financieringsmaatschappijen, heeft 6 juli jl. de Minister van Economische Zaken het bestuur van de Stichting Industrieel Garantiefonds geïnstalleerd. Tevens werd uitvoering gegeven aan het aloude plan tot oprichting van de twee hierboven bedoelde financieringsmaatschappijen, die de namen Financieringsmaatschappij Industrieel Garantiefonds 's-Gravenhage en Financieringsmaatschappij Industrieel Garantiefonds Amsterdam hebben gekregen. Deze maatschappijen zullen middelen aantrekken in de risicomijdende sfeer, waarbij men moet denken aan de institutionele beleggers, en deze onder dekking van het Garantiefonds in risicodragend kapitaal transformeren. Voor kleine en middelgrote ondernemingen zijn hierdoor de financieringsmogelijkheden verbeterd. Zij zullen bij de maatschappijen leningen kunnen aangaan, doch ook deelnemingen in hun kapitaal kunnen verkrijgen.

Indexcijfers aandelen. (1953 = 100)	29 dec. 1960	30 juni 1961	7 juli 1961
Algemeen	395	408	419
Intern. concerns	564	562	574
Industrie	329	371	387
Scheepvaart	176	185	191
Banken	220	233	238
Handel enz.	149	161	170

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen.	29 dec. 1960		
Kon. Petroleum	f. 123,10	f. 116	f. 119
Philips G.B.	1.183 $\frac{3}{4}$	979 $\frac{3}{4}$	1.003
Unilever	785	778	773
Hoogovens, n.r.c.	789	959	1.006
A.K.U.	486 $\frac{1}{2}$	425	425
Kon. Ned. Zoutind., n.r.c.	1.035	1.155	1.170
Zwanenberg-Organon	870	1.025	1.099
Rotterd. Droogdok	467	541	554
Robeco	f. 237	f. 241,50	f. 246
Amsterd. Bank	392	374	376

New York.

Dow Jones Industrials	616	684	693
-----------------------------	-----	-----	-----

Rentestand.

Langl. staatsobl. a)	4,20	3,95	3,95
Aand.: internationalen a)	2,80	3,03	
lokalen a)	3,38	3,59	
Disconto driemaands schatkistpapier	1,50	$\frac{7}{8}$	$\frac{7}{8}$

a) Bron: Veertiendaags beursoverzicht Amsterdamsche Bank.

C. D. JONGMAN.

THOMASSEN & DRIJVER
BLIKEMBALLAGEFABRIEKEN N.V.

DEVENTER - OSS - HOOGEVEEN

vraagt voor haar Hoofdkantoor te Deventer een

econoom

die na één inwerkperiode onder leiding van een ervaren medewerker te zijner tijd op kan treden als marketing-deskundige.

Het zal de taak van de aan te stellen functionaris zijn om door marktonderzoek ons verkoopapparaat bij te staan in de uitbreiding van de markt voor bestaande emballage-artikelen, alsmede studie te maken van de toepassingsmogelijkheden van nieuwe verpakkingen (blik, aluminium, rondkartonnage, kunststoffen e.d.).

Ervaring op het gebied van marktanalyse kan hierbij tot aanbeveling strekken.

Voor deze vacature gaan de gedachten uit naar een commercieel ingestelde en ondernemende medewerker in de leeftijd van 30-35 jaar.

Kandidaten gelieven hun sollicitaties te richten aan de afdeling Algemeen Personeelsbeleid, postbus 103 te Deventer.

Efficiency

bespoedigt

Uw contacten

met gegadigden

★

Indien

Uw telefoonnummer

in Uw annonce

moet worden

opgenomen,

vermeld dan

tevens het

NETNUMMER

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van

Prof. P. Hennipman,
Prof. A. M. de Jong,
Prof. F. J. de Jong,
Prof. P. B. Kreukniet,
Prof. H. W. Lambers,
Prof. J. Tinbergen,
Prof. G. M. Verrijn Stuart
Prof. J. Zijlstra.

★

Abonnementsprijs f. 22,50;
fr. p. post f. 23,60; voor studenten f. 19,—; fr. per post f. 20,10.

★

Abonnementen worden aangenomen door de boekhandel en door uitgevers

**DE ERVEN F. BOHN
TE HAARLEM**

INTERNATIO

ROTTERDAM

Op de Financiële Afdeling van het Centraal Bureau van de Raad van Bestuur kunnen wegens uitbreiding geplaatst worden een

accountant

lid NIVA of VAGA

in de leeftijd van 30-35 jaar, en enige

assistenten

in het bezit van tenminste het Staatspraktijkdiploma en/of studerende voor de NIVA-examens.

Ervaring op een accountantskantoor strekt tot aanbeveling.

Leeftijd tot 30 jaar.

Sollicitaties te richten aan de Afdeling Personeelszaken van de

N.V. INTERNATIONALE CREDIET- EN
HANDELS-VEREENIGING "ROTTERDAM",
Postbus 567, Rotterdam.

De Raad van Bestuur van de
STICHTING STUDIECENTRUM BEDRIJFSBELEID
wenst aan te stellen een dirigerend

RECTOR

*ter opvolging van de tegenwoordige functionaris,
die om leeftijdsredenen zijn taak binnenkort zal beëindigen.*

De rector van het Studiecentrum is belast met de algemene dagelijkse leiding; met name is hij verantwoordelijk voor de organisatorische en didactische opzet van de cursussen, waaraan hij in dirigerende en stimulerende zin leiding geeft. Hij is voorts hoofd van het Stichtingsbureau te Arnhem.

Ter oriëntatie diene dat het Studiecentrum zich tot taak heeft gesteld de voortgezette vorming op hoogniveau van leidende functionarissen uit het bedrijfsleven en overheidsdiensten (periodieke cursussen).

Gegadigden voor deze functie dienen van academisch of daarmee gelijk te stellen niveau te zijn. Brede kennis van of praktische oriëntatie op het gebied van economische, sociologische en algemeen maatschappelijke onderwerpen en problemen zijn wel zeer gewenst, evenals ervaring in een leidende bedrijfs- of overheidsfunctie.

De honorering is in overeenstemming met de hoge eisen die aan de functionaris worden gesteld. Leeftijd: Bij voorkeur niet jonger dan 40 jaar. Zij die voor deze functie belangstelling hebben en er zich geschikt voor achten kunnen zich bij voorkeur schriftelijk - wenden tot de voorzitter van de Raad van Bestuur:

MR. J. J. KLAASESZ, HOOFDDIRECTIE DER P.T.T., KORTENAERKADE 12, 'S-GRAVENHAGE

GEMEENTE ARNHEM

Bij de Sociografische afdeling ter secretarie kan geplaatst worden een

plaatsvervangend hoofd

Vereist: doctoraal examen sociale geografie of gelijkwaardige opleiding alsmede ruime ervaring in de praktijk van het sociografisch en/of planologisch onderzoek. Ervaring op het terrein van statistische en documentatie-werkzaamheden strekt tot aanbeveling.

Salaris afhankelijk van opleiding en ervaring.

Sollicitaties vóór 1 augustus a.s. te zenden aan Burgemeester en Wethouders.

Maak gebruik van de rubriek

„VACATURES”

voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies. Het aantal reacties, dat deze annonces ten gevolge hebben, is doorgaans uitermate bevredigend, begrijpelijk: omdat er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert!

Het beheer van pensioenfondsen

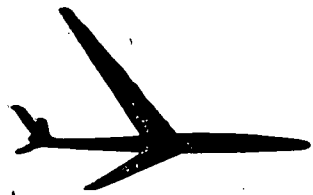
Beheerders van pensioenfondsen dragen een grote verantwoordelijkheid. Hun taak wordt aanmerkelijk verlicht indien zij gebruik maken van de adviezen van ons gespecialiseerde

Bureau voor Pensioenfondsen

DE TWENTSCHE BANK

Uw financiële raadsman

In minder tijd naar meer markten per KLM

De zakenman die van alle wereldmarkten thuis wil zijn, kent de weg. Hij reist per KLM, snel, voordelig, comfortabel. De KLM heeft met haar nieuwste toestellen en diensten de reistijd tot een minimum gereduceerd. Mogelijkheden tot zaken-doen liggen nu in alle continenten gemakkelijk binnen Uw bereik. Nieuwe transacties kunnen overal duidelijk en concreet worden beklonken. De KLM effent Uw pad naar 114 steden in 80 landen.

KLM-SERVICE IS CONTINU-SERVICE

De persoonlijke KLM-service eindigt niet met de hoffelijke, gastvrije verzorging aan boord; zodra U de vliegtuigtrap afdalt, staat de KLM opnieuw voor U gereed! De 201 KLM-kantoren in alle 6 continenten zijn actieve centra van reisvoorlichting en hulpvaardigheid. Zij kennen de juiste adressen, de snelste verbindingen over-land, de plaatselijke gebruiken, faciliteiten en taboes. De KLM zal niets nalaten dat Uw reis zo winstgevend en waardevol mogelijk kan maken.

VLIEG PER

KLM